

**Suomenkielinen käännöstoiminta YK-järjestöissä –
Matkalla kohti institutionalisoitumista**

Annariikka Marttinen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2008

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (englanti)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

MARTTINEN, ANNARIKKA: Suomenkielinen käännöstoiminta YK-järjestöissä –
Matkalla kohti institutionalisoitumista

Pro gradu -tutkielma, 68 s. + englanninkielinen lyhennelmä 8 s. + liite 6 s.
Syksy 2008

Tutkimus käsittelee suomenkielistä käännöstoimintaa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) järjestöissä. Tutkimuksella on kolme tavoitetta: (1) selvittää millaista suomenkielinen YK-käännöstoiminta on käytännön tasolla, (2) verrata käännöstoimintaa institutionaalisen kääntämisen yleisiin teoreettisiin periaatteisiin sekä (3) tarjota vertailun pohjalta konkreettisia ehdotuksia, joiden avulla suomeksi kääntävien YK-järjestöjen käännöstoimintaa voitaisiin kehittää.

Tutkimuksen aineistona oli Internet-kysely suomea toiminnassaan käyttäville YK-järjestöille sekä niille Suomen ulkoasiainhallinnon kääntäjille, jotka kääntävät YK-tekstejä. Kyselyyn vastasi yhdeksästä järjestöstä yhteensä yksitoista kääntäjää.

Kansainvälisten järjestöjen institutionalisoituneelle käännöstoiminnalle on tyypillistä käännösprosessin edestakaisuus ja kollektiivisuus, kääntäjän anonyymius, hyvän käännöslaadun tavoittelu sekä kääntämisen sääntely normein. Suomenkielisessä YK-kääntämisessä nämä periaatteet eivät kuitenkaan toteudu samalla tavalla kääntäjän anonyymiutta lukuun ottamatta. Kääntäjät kääntävät tekstejä enimmäkseen yksin ja lineaarisessa prosessissa, kääntämisen tavoitteita ei ole määritelty tarkasti, ja suurimmalta osalta järjestöjä puuttuu kääntämistä johdonmukaistava ohjeistus.

Tutkimuksen pohjalta muotoutui neljä suomenkielisen YK-käännöstoiminnan kehityskohdetta: (1) kääntämisen arvostuksen lisääminen, (2) yhteistyön parantaminen YK-järjestöjen ja YK-kääntäjien välillä, (3) käännöstoiminnan ammattimaisuuden lisääminen sekä (4) käännösresurssien tehokkaampi käyttö. Käännöstoiminnan kehittäminen palvelee järjestöjen viestintää kokonaisuutena ja edistää siten järjestöjen yleisten tavoitteiden saavuttamista.

Avainsanat: Yhdistyneet kansakunnat, institutionaalinen kääntäminen, YK-kääntäminen, YK-kääntäjä, kääntämisen sosiologia, kansainvälinen järjestö, Internet-kysely

Sisällys

1 Johdanto	1
2 YK-järjestelmä maailmalla ja Suomessa	3
2.1 YK-toimijat.....	3
2.2 YK:n maailma ja kielet.....	5
2.3 YK, Suomi ja suomen kieli	7
3 Teoreettinen tausta: institutionaalinen kääntäminen	10
3.1 Kääntämisen sosiologia	10
3.2 Instituutiot ja kääntäminen	11
3.3 Kansainvälisten järjestöjen käännöstoiminta – EU, YK ja OECD	14
4 Suomenkielinen YK-käännöstoiminta – institutionaalista kääntämistä?	21
4.1 Käsitteitä: YK-kääntäminen, YK-tekstit ja YK-kääntäjät	21
4.2 Keskeiset hypoteesit	23
5 Aineisto	26
5.1 Aineiston keruu Internet-kyselylomakkeella	26
5.2 Kyselyn saajat ja vastaajat	27
6 Kyselyvastaukset: Suomenkielisen YK-käännöstoiminnan profiili	33
6.1 YK-kääntäjien tausta ja työnkuva	33
6.2 Käytännön käännöstyö.....	35
6.3 Kääntämisen ohjeistus, tavoitteet ja arvostus	38
7 Suomenkielisen YK-käännöstoiminnan nykytila ja kehittäminen	46
7.1 Kaksi kahtiajakoa	46
7.2 Hypoteeseihin vertaaminen.....	48
7.3 Matkalla kohti vankempaa institutionalisoitumista	53
7.4 Suosituksia YK-käännöstoiminnan kehittämiseksi	55
8 Lopuksi	61
Lähteet	65
English Summary: Finnish Translation in UN Organizations	69
Liite: Kyselylomake	77

1 Johdanto

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on selvittää Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n suomenkielistä käännöstoimintaa. Suomi on yksi YK:n 192 jäsenvaltiosta ja monin tavoin mukana maailmanlaajuisen järjestön toiminnassa. Toisin kuin esimerkiksi Euroopan unionissa, suomen kieli ei kuitenkaan ole YK:ssa virallisen kielen asemassa. Siitä huolimatta YK viestii myös suomeksi suomalaisille monien järjestöjensä kautta. Tutkimukseni päätavoitteena on selvittää, millaista YK:n eri järjestöjen suomenkielinen käännöstoiminta on.

Käännösteoreettisesti tutkimus kuuluu institutionaalisen kääntämisen alaan. Se pyrkii kansallisen tason esimerkin avulla tarjoamaan lisää käytännön tietoa kansainvälisten järjestöjen käännöstoiminnasta. Suomenkielistä YK-kääntämistä ei ole vastaavassa laajuudessa aiemmin tutkittu. Tutkimus keskittyy suomen kieltä toiminnassaan käyttäviin YK-järjestöihin, joista suurin osa sijaitsee Suomessa mutta osa myös muissa Pohjoismaissa ja Brysselissä. Lisäksi tutkimuksessa on mukana ulkoasiainministeriön käännöstoiminta YK:hon liittyvien käännösten osalta. YK:n päätasolla ja päätoimielimissä käännöstoiminta on tarkasti säänneltyä, ja tutkimuksen tarkoitus on selvittää, onko suomenkielinen YK-käännöstoiminta samanlaista kuin YK:n päätason käännöstoiminta. YK:n päämääriä edistävä työ on Suomessa pirstoutunut useisiin toisistaan erillisiin järjestöihin, joista osa toimii YK:n alaisuudessa (esimerkiksi UNICEF) ja osa itsenäisesti (esimerkiksi Suomen YK-liitto). Tutkimukseni päähypoteesi onkin, että YK-käännöstoiminta on Suomessa hajanaisen järjestörakenteen takia epäyhtenäisempää ja vähemmän koordinoitua kuin YK:n päätasolla ja päätoimielimissä. Oletan siis, että suomenkielisen YK-kääntämisen institutionalisoitumisen aste on alempi.

Suomenkielisen YK-käännöstoiminnan yleislinjojen selvittäminen on tutkimuksen päätavoite. Tutkimuksella on lisäksi kaksi muuta tavoitetta. Toisena tavoitteena on verrata suomenkielistä YK-kääntämistä institutionaaliseen kääntämiseen yleisesti ja selvittää, miten teoriakirjallisuudesta nousevat kansainvälisten järjestöjen käännöstoiminnan periaatteet toteutuvat suomenkielisessä YK-kääntämisessä. Vertaan suomenkielistä YK-kääntämistä erityisesti YK:n päätasoilla tapahtuvaan, niin

kutsuttuun viralliseen YK-kääntämiseen. Kolmas tavoitteeni on yhdistää käännöstieteellistä teoriatietoa suomenkielisen YK-käännöstoiminnan käytännön tilanteeseen ja osoittaa kohtia, joissa suomenkielistä YK-käännöstoimintaa voitaisiin kehittää. Toiveenani on pystyä tutkimuksen perusteella tarjoamaan konkreettisia kehitysehdotuksia suomeksi kääntäville YK-järjestöille.

Tavoitteeni on tutkimuksen avulla hahmottaa selkeämmin YK-järjestökenttää Suomessa ja selvittää, millaisessa roolissa käännöstoiminta on YK-järjestöissä. Käytännön tasolla olen kiinnostunut siitä, ketkä YK-tekstejä kääntävät, miten käännöstoiminta on organisoitu ja millaiset periaatteet käännöstoimintaa ohjaavat. Tutkimukseni aineistona on ollut Internet-kysely suomeksi kääntäville YK-toimijoille. Kun käännöstoiminnasta saadaan tarkempaa tietoa, sitä on mahdollista kehittää sekä järjestöjä että kääntäjiä itseään paremmin palvelevaksi. Onnistunut käännöstoiminta puolestaan edistää YK-järjestöjen viestintää kokonaisuutena ja sitä kautta järjestöjen käytännön päämäärien – esimerkiksi rauhan, ihmisoikeuksien, sosiaalisen kehityksen ja ympäristönsuojelun – tehokkaampaa toteutumista.

Tutkielma etenee siten, että luvussa 2 kuvailen ensin YK:n toimintaa, sen rakennetta ja käännöstoiminnan roolia järjestön päätasolla. Käsittelen myös Suomen roolia ja toimintaa YK:ssa. Luvussa 3 esittelen tutkimuksen teoreettisen taustan ja pohdin institutionaalisen kääntämisen erityispiirteitä. Käytän esimerkkeinä suuria kansainvälisiä järjestöjä kuten YK:ta, EU:ta ja OECD:tä. Hahmottelen teoriatiedon pohjalta viisi kansainvälisten järjestöjen käännöstoiminnan peruspiirrettä. Luvussa 4 kuvailen tutkimukseni pääkäsitteet ja -hypoteesit. Tutkimukseni aineistona olen käyttänyt Internet-kyselyä YK-toimijoille, ja luku 5 käsittelee aineiston keruumenetelmiä sekä kyselyn saajia ja vastaajia. Luvussa 6 esittelen aineistosta saadut tutkimustulokset eli suomenkielisen YK-käännöstoiminnan profiilin. Sen jälkeen pyrin tutkielmani lopussa yhdistämään käytännön tutkimustulokset alkuperäisiin hypoteeseihin ja käännöstieteelliseen teoriaan luvussa 7. Päätän tutkielmani suomenkieliseen YK-käännöstoimintaan liittyviin kehitysehdotuksiin, jotka olen laatinut institutionaalisen kääntämisen teorian ja tutkimustulosten pohjalta.

2 YK-järjestelmä maailmalla ja Suomessa

YK on maailmanlaajuinen järjestö, ja jotta sen käännöstoimintaa pystyisi kuvaamaan, on ensin tarpeen hahmottaa sen rakennetta laajemmin. Tässä luvussa kuvaan ensin Yhdistyneiden kansakuntien rakennetta ja toimijoita maailmalla ja sen jälkeen sitä, miten Suomi näkyy YK:ssa ja YK Suomessa.

Yhdistyneet kansakunnat perustettiin toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1945. Järjestön tavoitteena oli valtioiden yhteistoiminnan avulla turvata rauha maailmassa ja edistää ihmisten hyvinvointia ja tasavertaisuutta (YK-liitto 2008b). Järjestön tavoitteet ja toimintaperiaatteet on kirjattu YK:n peruskirjaan (Charter of the United Nations), joka löytyy suomeksi esimerkiksi Valtion säädöstietopankista Finlexistä¹. Vaikka Yhdistyneiden kansakuntien onnistumisesta päämäärissään ei ollakaan täysin yksimielisiä, se on silti kiistatta yksi tärkeimmistä poliittisista toimijoista maailmassa jo yksin vaikutuspiirinsä laajuuden ansiosta: YK:hon kuuluvat likimain kaikki maailman valtiot. Vuonna 2008 jäsenvaltioita oli 192 (UNRIC 2008a).

2.1 YK-toimijat

YK:hon viitataan arkipuheessa usein yhtenäisenä, yksittäisenä toimijana tai joskus myös paikkana. Esimerkiksi ”YK:n mukaan [sade-]ennuste vuosisadan lopulle on huono” (Yle Teema 2008) tai ”Kosovo-suunnitelmasta keskusteltiin YK:ssa” (MTV3.fi 2007). Todellisuus on kuitenkin huomattavasti monimutkaisempi. YK ei ole olemassa pelkästään yhtenä järjestönä yhdessä toimipaikassa, vaan pikemminkin YK:sta tulee puhua järjestelmänä, jonka osaset ovat moninaiset ja toimivat ympäri maailmaa (White 2002, 295; UNIC Copenhagen 2002, 12). Jäsenvaltiot ja niiden edustajat ovat tässä järjestelmässä vain yksi osa. Niiden lisäksi YK-järjestelmään kuuluu lukemattomia erityyppisiä järjestöjä.

YK-järjestelmän toiminta jakautuu neljälle päätasolle: (1) päätoimielimet, (2) ohjelmat ja rahastot, (3) erityisjärjestöt sekä (4) ulkopuoliset kumppanijärjestöt. Päätasojen

¹ Ks. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1956/19560001/19560001_2/

lisäksi järjestelmässä on vielä useita alatasoja. Seuraavaksi esitellään tarkemmin, mistä neljä päätasoa koostuvat. Suomenkielisten nimien oheen on paikoin lisätty myös englanninkieliset vastineet, joiden avulla löytyy helpommin lisätietoa esimerkiksi Internetistä.

(1) Päätoimielimet (Principal organs)

YK:lla on kuusi päätoimielintä. Niiden työntekijät tulevat kaikkialta maailmasta YK:n eri jäsenvaltioista.

- **Yleiskokous** (General Assembly) päättää kaikkien jäsenvaltioiden edustajien voimin YK:n toiminnasta ja linjauksista. Syksyllä 2008 aloitti toimintansa järjestyksessä 63. yleiskokous.
- **Turvallisuusneuvosto** (Security Council) toimii rauhan ylläpitämiseksi maailmassa, ja sen päätökset sitovat jäsenvaltioita.
- **Talous- ja sosiaalineuvosto** (Economic and Social Council, ECOSOC) koordinoi YK:n ohjelmien ja erityisjärjestöjen työtä.
- **Kansainvälinen tuomioistuin** (International Court of Justice, ICJ) ratkoo valtioiden välisiä oikeuskysymyksiä.
- **Huoltohallintoneuvosto** (Trusteeship Council) perustettiin huolehtimaan viimeisten siirtomaiden itsenäistymisestä, ja se sai työnsä päätökseen vuonna 1994 (YK-liitto 2008b). Nykyään huoltohallintoneuvosto ei kokoonnu enää säännöllisesti (UNIC Copenhagen 2002, 10).
- **Sihteeristön** (Secretariat) tehtävänä on vastata YK:n hallinnosta ja panna toimeen YK:n muiden toimielinten tekemät päätökset. Sihteeristö käsittää joukon osastoja, jotka huolehtivat käytännön toimista. Yksi esimerkki osastosta on Yleiskokous- ja konferenssipalvelujen osasto DGACM, joka vastaa YK:n käännös- ja tulkkauksipalveluista (ks. luku 2.2). Sihteeristöä johtaa pääsihteeri (Ban Ki-moon, 2007-), joka toimii myös koko YK:n hallinnollisena johtajana (UNIC Copenhagen 2002, 11).

(2) Ohjelmat ja rahastot (Programs and funds)

Päätoimielimistä yleiskokous sekä talous- ja sosiaalineuvosto ovat perustaneet lukuisia ohjelmia ja rahastoja, jotka tekevät käytännön työtä YK:n päämäärien saavuttamiseksi. Tällaisia järjestöjä ovat mm. YK:n ympäristöohjelma UNEP, lastenrahasto UNICEF, pakolaisjärjestö UNHCR ja Maailman ruokaohjelma WFP. Järjestöillä on oma hallinto, mutta ne raportoivat toiminnastaan YK:n päätoimielimille (UNIC Copenhagen 2002, 12). Järjestöt toimivat useassa maassa, ja osalla niistä on toimipiste myös Suomessa.

(3) Erityisjärjestöt (Specialized agencies)

YK:hon on sen perustamisen jälkeen liittynyt monta kansainvälistä järjestöä, jotka omalta osaltaan toimivat YK:n tavoitteiden hyväksi. Ne ovat itsehallinnollisia, mutta toimivat yhteistyössä YK:n kanssa erityissopimusten perusteella, ja siksi niiden katsotaan myös olevan osa YK-järjestelmää. (UNIC Copenhagen 2002, 12.) Tällaisia järjestöjä ovat mm. YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO, Maailman terveysjärjestö WHO sekä Kansainvälinen valuuttarahasto IMF. Kenties vähemmän tunnettuja YK:n erityisjärjestöjä ovat mm. Maailman ilmatieteellinen järjestö WMO ja Kansainvälinen siviili-ilmailuliitto ICAO.

(4) Ulkopuoliset kumppanijärjestöt (Related organizations)

Maailman kauppajärjestö WTO ja Kansainvälinen atomienergiajärjestö IAEA eivät kuulu viralliseen YK-järjestelmään eli eivät ole YK:n ohjauksessa, mutta toimivat kuitenkin läheisessä yhteistyössä järjestön kanssa (YK-liitto 2008b).

2.2 YK:n maailma ja kielet

YK:n päämaja sijaitsee New Yorkissa, Yhdysvalloissa, ja lisäksi YK:lla on kolme muuta päätoimistoa: Genevessä, Wienissä sekä Nairobissa, Keniassa. YK:n päätoimielimet ovat jakautuneet eri toimipaikkoihin. Yleiskokous ja turvallisuusneuvosto työskentelevät New Yorkin päämajassa, kun taas

Kansainvälisen tuomioistuimen päätoimipaikka on Haagissa, Hollannissa. Talous- ja sosiaalineuvosto kokoontuu vuorotellen New Yorkissa ja Genevessä, ja sihteeristöä puolestaan työskentelee kaikissa YK:n toimipaikoissa. YK:n alajärjestöt toimivat ympäri maailmaa, suurin osa useammassa kuin yhdessä maassa.

YK:n peruskirjassa järjestölle on määritelty kuusi virallista kieltä: arabia, englanti, espanja, kiina, ranska ja venäjä (YK-liitto 2008b). Nämä kielet ovat tasavertaisessa asemassa, ja kaikki viralliset YK-dokumentit laaditaan niillä samanaikaisesti (Cao & Zhao 2008, 40). YK työllistääkin erittäin suuren käännöskoneiston – samaan tapaan kuin vaikkapa Euroopan unioni. Käännös- ja tulkkaustoiminnasta YK:n hallinnossa vastaa sihteeristön alainen Yleiskokous- ja konferenssipalvelujen osasto (Department of General Assembly and Conference Management, DGACM²) (Cao & Zhao 2008, 40). Osaston tehtäviin kuuluu kääntämisen lisäksi myös muu YK-dokumenttien tuottaminen. Osasto kääntää, tulkkaa ja dokumentoi YK:n kuudella virallisella kielellä, ja osa dokumenteista käännetään tarpeen mukaan myös saksaksi (United Nations 2008). Osastolla on yli 1 100 työntekijää New Yorkissa ja 2 200 maailmanlaajuisesti (United Nations 2008), mikä tekee siitä erään maailman merkittävimmistä käännös- ja tulkkauspalveluista. Käännöstoimintaa säädellään monin erilaisin säännöin ja standardein, ja käännösten kieltä ohjaa mm. *UN Editorial Manual* (Cao & Zhao 2008, 45).

YK:ssa käytettävät kielet eivät rajoitu pelkästään kuuteen viralliseen kieleen, sillä YK koostuu monen eri tason järjestöistä ja toimii käytännössä 192 jäsenvaltionsa voimin. Lisäksi YK-järjestöt esimerkiksi tiedottavat toiminnastaan kaikkiin niihin maihin, joissa niillä on toimintaa. Tiedotuksen täytyy luonnollisesti tapahtua virallisten kielten lisäksi myös kohdemaiden kielillä. Voidaan siis olettaa, että vaikka virallisia kieliä onkin vain kuusi, YK:n toiminnassa käytetään käytännössä lähes yhtä monta kieltä kuin jäsenvaltioiden kieliä on.

² Ks. <http://www.un.org/Depts/DGACM/>

2.3 YK, Suomi ja suomen kieli

Suomi liittyi YK:n jäseneksi vuonna 1955. Väkiluvultaan Suomi on yksi YK:n pienimmistä jäsenistä, mutta merkitykseltään valtiota kuvataan usein kokoaan isommaksi (Suomen pysyvä edustusto YK:ssa 2006, Ulkoasiainministeriö 2008). Tällä viitataan siihen, että Suomi on ollut erityisen aktiivinen esimerkiksi YK:n rauhanturvatoiminnassa. Suomalaisia on myös toiminut YK:ssa merkittävässä viroissa, mm. Harri Holkeri 55. yleiskokouksen puheenjohtajana ja Martti Ahtisaari YK:n pääsihteerin erityisedustajana Namibiassa (Suomen pysyvä edustusto YK:ssa 2006).

Paitsi yksinään, Suomella on lisäksi nykyään entistä merkittävämpi rooli YK:ssa myös osana Euroopan unionia, sillä EU ja sen jäsenvaltiot yhteenlaskettuna rahoittavat YK:ta määrällisesti eniten. Myös EU-maiden yhteisillä linjauksilla on painoarvoa YK:ssa, sillä ne muodostavat yhdessä kahdeksasosan YK:n yleiskokouksen äänimäärästä. (UNRIC Germany 2007, 2.)

Kuten osiossa 2.1 kuvattiin, YK:n toiminta jakautuu neljään päätasoon, päätoimielimiin, ohjelmiin ja rahastoihin, erityisjärjestöihin sekä ulkopuolisiin kumppanijärjestöihin. Tässä tutkielmassa keskityn kolmeen ensimmäiseen tasoon, sillä ne ovat suoraan sidoksissa YK:hon ja sen toimivaltaan. Seuraavaksi esittelen, miten Suomi on mukana YK:n toiminnassa kolmella päätasolla.

Suomen toiminta näkyy **YK:hon päin** käytännössä ennen muuta päätoimielimissä sijaitsevien Suomen pysyvien edustustojen ja edustajien kautta. Suomessa ei ole YK:n päätoimielimien toimipisteitä, joten Suomi on lähettänyt omat edustajansa YK:hon. Suomella on pysyvä edustusto sekä YK:n päämajassa New Yorkissa että Geneven toimistossa. Lisäksi Suomella on yksittäisiä pysyviä edustajia useissa YK-järjestöissä, muun muassa YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestössä UNESCO:ssa Pariisissa sekä YK:n ympäristöohjelmassa UNEP:ssa Nairobissa. (Ulkoasiainministeriö 2006a.) Edustustojen ja edustajien tehtävä on toteuttaa Suomen YK-politiikkaa ja ajaa Suomen etua YK:ssa. Ulkoasiainministeriön mukaan Suomi painottaa YK-politiikassaan erityisesti EU:n yhteisten linjausten merkitystä, YK:n uudistustyötä, vuosituhattavoitteiden kuten köyhyyden poistamisen

täytäntöönpanoa sekä kriisinhallintaa ja rauhanrakennusta (Ulkoasiainministeriö 2006b). Matti Vanhasen hallitus piti vuonna 2007 Yhdistyneitä kansakuntia tärkeimpänä monenkeskisen kansainvälisen yhteistyön välineenä (Kanerva 2007). YK:n tärkeästä roolista ulkopoliitikassa seuraa käytännön tasolla esimerkiksi se, että ulkoasiainministeriö käsittelee paljon YK:hon liittyviä tekstejä.

YK:n sihteeristön alaisuudessa toimii joukko alueellisia tiedotuskeskuksia, joiden avulla YK tiedottaa toiminnastaan jäsenmailleen. Suomea ja useita muita Länsi-Euroopan maita palvelee Brysselin UNRIC eli United Nations Regional Information Centre³. Se tuottaa tietoa YK:sta monilla eri kielillä, myös suomeksi.

Suomeen ja suomalaisille päin YK näyttäytyy puolestaan kahden muun päätason eli ohjelmien ja rahastojen sekä erityisjärjestöjen kautta. YK:n päätoimielimillä ei ole toimipisteitä Suomessa. Kokonaismäärään nähden melko harvat YK-järjestötkään ovat sijoittuneet Suomeen, sillä suurin osa niistä painottaa työssään kehityskysymyksiä ja toimii siellä, missä niiden kohderyhmäkin eli kehitysmaissa⁴. Suomessa toimii varsinaisista YK-ohjelmista ainoastaan UNDP, mutta lisäksi Suomessa toimivat UNICEF:in ja UNIFEM:in tukijärjestöt Suomen UNICEF ja Suomen UNIFEM sekä Suomen Pakolaisapu ja Väestöliitto, jotka tekevät yhteistyötä tahoillaan YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n ja YK:n väestörahaston UNFPA:n kanssa⁵. Loput YK-järjestöt toimivat Suomen ulkopuolella, jotkut esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Tällaisia ovat esimerkiksi Maailman ruokaohjelman WFP:n toimisto Kööpenhaminassa ja UNHCR:n toimisto Tukholmassa. Pohjoismaisista YK-järjestöistä ainakin osan tehtävänä on palvella myös Suomea suomeksi.

Suomessa toimivat YK-järjestöt edistävät järjestöjen kansainvälisiä päämääriä Suomen tasolla ja tiedottavat niistä. Järjestöt myös tekevät yhteistyötä paikallisten tahojen kanssa ja saavat sitä kautta näkyvyyttä, mistä on esimerkkinä mm. Tampereen kaupungin nimeäminen Suomen vuoden 2008 UNICEF-kaupungiksi (Tampereen kaupunki 2008).

³ Ks. <http://www.unric.org>

⁴ Leisma, Inka. 2008. Sähköpostiviesti: Re: gradu YK-aiheesta. Lähettäjä: inka.leisma@ykliitto.fi. Vastaanottaja: annariikka.marttinen@uta.fi. 5.5.2008 klo 13.51.

⁵ Emt.

Virallisten YK-toimijoiden lisäksi Suomessa toimii vielä Suomen YK-liitto⁶, joka ei ole osa varsinaista YK-järjestelmää (YK-liitto 2008a), mutta on tärkeässä roolissa YK-työssä ja -tiedottamisessa Suomessa. Eri maiden YK-liitot ovat itsenäisiä kansalaisjärjestöjä, joiden päämääränä on tiedottaa YK:n tavoitteista ja päämääristä ja edistää niitä omalla toiminnallaan (YK-liitto 2008a). YK-liittojen tapaan mutta pienemmässä mittakaavassa toimivat paikalliset YK-yhdistykset, esimerkiksi Tampereen YK-yhdistys TaYK.

Kuten nähdään, Suomi on monella tasolla mukana Yhdistyneiden kansakuntien toiminnassa. Koska suomi ei kuitenkaan ole YK:n virallinen kieli, on luontevaa olettaa, että ulkomaiset YK-toimijat kääntävät suuren osan suomalaisille kohdentamastaan YK-viestinnästä, ja suomalaiset YK-toimijat puolestaan joko tuottavat sen suoraan suomeksi tai kääntävät muista kielistä. Siihen, kuinka paljon kääntämistä tehdään, kuka sitä tekee ja miten, päästään tämän tutkimuksen luvuissa viisi ja kuusi. Luvussa kolme selvitetään ensin institutionaalisen kääntämisen teoreettisia perusteita. Teoriataustasta saadaan pohjustusta sille, millaisessa viitekehyksessä suomeksi kääntävien YK-kääntäjien voisi olettaa toimivan.

⁶ Ks. <http://www.ykliitto.fi>

3 Teoreettinen tausta: institutionaalinen kääntäminen

Tässä luvussa käsittelen institutionaalisen kääntämisen teoreettista taustaa pääasiassa sitä tutkineen Kaisa Koskisen linjausten mukaisesti. Tärkeimpänä lähteenäni olen käyttänyt teosta *Translating Institutions. An Ethnographic Study of EU Translations* (Koskinen 2008). Aluksi asemoin institutionaalisen kääntämisen käännösteoreettiseen tutkimuskenttään: se kuuluu kääntämisen sosiologian piiriin. Sen jälkeen pohdin instituution käsitettä sekä kääntämistä instituutioissa yleisellä tasolla. Luvun lopussa esittelen viisi taustakirjallisuudesta nousevaa peruspiirrettä, jotka yhdistävät käännöstoimintoja erilaisissa suurissa kansainvälisissä järjestöissä. Käytän peruspiirteiden esittelyssä esimerkkeinä ja vertaan toisiinsa EU:n, YK:n ja OECD:n käännöstoimintaa.

3.1 Kääntämisen sosiologia

Institutionaalisen kääntämisen tutkimus lukeutuu käännöstieteiden yhteiskunnalliseen, sosiologiseen haaraan, jossa tärkein kiinnostuksen kohde on kääntämisen (yhteiskunnallinen) toimintaympäristö sekä toimijat erilaisissa rooleissaan, eivätkä niinkään esimerkiksi tekstitason tai kielelliset ilmiöt (Koskinen 2005). Kääntämisen sosiologinen ulottuvuus alettiin tiedostaa ensimmäisiä kertoja 1980-luvulla, kun Justa Holz-Mänttari hahmotteli mallinsa translatorisesta toiminnasta eli kääntämisestä yhteiskunnallisena toimintana (Munday 2001, 77; Vehmas-Lehto 2007). Vasta 2000-luvulla kääntämisen sosiologia on kuitenkin eriytynyt tarkemmin omaksi tutkimusalakseen, ja sitä ovat tutkineet mm. Ian Mason (2003), Andrew Chesterman (2006) ja Kaisa Koskinen (2008). Käännöstieteiden historian aikana on tapahtunut joitakin laajamittaisia tutkimuspainopisteiden muutoksia, joita Mary Snell-Hornby hahmottelee teoksessaan *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?* (2006). Niitä ovat olleet mm. niin sanottu pragmaattinen käänne 1970-luvulla ja kulttuurinen käänne 1980-luvulla (Snell-Hornby 2006, 47). Koska tutkimuksellinen kiinnostus instituutioita ja niiden käännöstoimintaa kohtaan on lisääntynyt 2000-luvulla huomattavasti aiemmasta, alan tutkijat saattaisivat nyt olla taipuvaisia jopa puhumaan 2000-luvun käännöstieteiden ”institutionaalisesta

käänteestä”. Vaikka niin painavaa määritelmää ei tehtäisikään, on silti selvää, että institutionaalinen kääntäminen on tutkimuskohteena tuore ja kiinnostava.

Tieteenalana sosiologia tutkii ihmisen toimintaa erilaisissa ympäristöissä, ja vastaavasti kääntämisen sosiologian voidaan sanoa tutkivan kääntäjiä ja kääntäjien toimintaympäristöjä sekä kääntämistä yhteiskunnallisena toimintana. Kääntämisen sosiologian tutkimuskohteita ovat mm. kääntäjäverkostot, käänöspolitiikka, kääntäjän ja asiakkaan suhde, tiimityöskentely, kääntäjän asema sekä – tämän tutkimuksen kannalta keskeisin alue – institutionaalinen kääntäminen (ks. esim. Chesterman 2006). Lisäksi kääntämisen sosiologia on kiinnostunut normeista ja niiden vaikutuksesta kääntämiseen (ks. esim. Toury 1995, 53–69). Koska koko ala on suhteellisen nuori, moniakaan tutkimuskohteista ei ole ehditty tarkastella kovin perusteellisesti. Näin on laita myös institutionaalisen kääntämisen, jota Ian Masonin, Kaisa Koskisen, ja Brian Mossopin mukaan on tutkittu hämmästyttävän vähän siihen nähden, paljonko huomiota se ansaitsisi (Mason 2003, 175; Koskinen 2008, 4; Mossop 1988, 65 teoksessa Koskinen 2008, 4⁷).

3.2 Instituutiot ja kääntäminen

Kaisa Koskisen teos *Translating Institutions* (2008) on ensimmäinen käänöstieteellinen teos, joka esittelee laajasti ja kokoavasti institutionaalisen kääntämisen kenttää ja teoreettista perustaa. Se toimii esimerkkitutkimuksen kautta myös konkreettisenä oppaana institutionaalisen kääntämisen tutkimukseen. Koskinen käsittelee teoksensa alussa laajasti instituutioita, niiden määritelmiä eri lähteistä sekä niiden relevanssia käänöstieteiden kannalta. Tämän alaluvun tarkoituksena on Koskista mukaillen selvittää, mitä instituutioilla tarkoitetaan ja mitä sen perusteella tarkoitetaan institutionaalisella kääntämisellä.

Instituution käsitettä voidaan tarkastella monesta lähtökohdasta. Laajasti määriteltynä instituutiot ovat ihmisten yhteistoimintaa, jota määrittävät ”rooliodotukset, normit, arvot ja uskomusjärjestelmät” (Koskinen 2008, 17; käänös A.M.). Koskisen

⁷ Mossop, Brian 1988. Translating institutions: a missing factor in translation theory. *TTR* 1(2). 65–71. Alkuperäistekstiä ei ollut tätä tutkimusta tehtäessä saatavilla.

mukaan erilaisia instituutioita voidaan ryhmitellä esimerkiksi sen mukaan, kuinka muodollisia tai ”institutionalisoituneita” ne ovat tai miten abstrakteja tai konkreettisia ne ovat (emt.)⁸. Mutta miten sitten suhteutuvat toisiinsa instituutiot ja kääntäminen? Millaista on institutionaalinen kääntäminen, ja mitä tai keitä ovat kääntävät instituutiot?

Koska instituution itsensä toimintaa rajoittavat odotukset, normit ja arvot, on luonnollista, että instituutio rajoittaa ja kontrolloi myös käännoksiään (Koskinen 2008, 2). Kaikki kääntäminen, jonka taustalla on instituutio, ei välttämättä ole kuitenkaan institutionaalista kääntämistä. Verrattuna edeltäjänsä Brian Mossopiin Koskinen määrittelee uudella tavalla institutionaalisen kääntämisen lähtökohdan. Kun Mossopin mukaan institutionaaliset käännökset ”palvelevat kääntävän instituution tavoitteita” (Mossop 1990, 345 teoksessa Koskinen 2008, 21⁹; käänнос A.M.), Koskinen tarkentaa määritelmää siten, että instituutio puhuu käännosten avulla tietyille yleisölle ja että käännoksistä silloin kuultava ääni on instituution, ei yksittäisen kääntäjän (Koskinen 2008, 22). Niinpä esimerkiksi EU- ja YK-käännökset ovat institutionaalisia, sillä ne kaikki puhuvat kollektiivisesti edustamansa instituution äänellä (yleensä instituutioon liittyvistä asioista). Esimerkiksi kirjakustantamon (joka sekin monien määritelmien mukaan on instituutio) tuottamat kirjakäännökset puolestaan eivät ole institutionaalisia, sillä niillä on kullakin oman kirjoittajansa ääni eivätkä ne edusta kustantamoaa (Koskinen 2008, 22–23). Kustantamonkin tuottamat käännökset toki palvelevat tuottajansa tavoitteita (eli kirjojen myyntiä) (vrt. Mossopin määritelmä), mutta ne eivät välttämättä puhu kustantajansa äänellä (vrt. Koskisen määritelmä) vaan voivat edustaa hyvin monien erilaisten tahojen mielipiteitä. Niinpä institutionaalinen kääntäminen määrittyy ensisijaisesti institutionaalisten *tekstien* kautta, eikä niinkään instituutioiden, jotka tekstejä tuottavat (Koskinen 2008, 23).

Koskisen uudenlainen määritelmä institutionaalisesta kääntämisestä on hyödyllinen siksi, että se rajaa institutionaalisen kääntämisen kentän aiempaa tarkemmin. Määritelmä rajaa toisaalta kääntäjän roolia ja toisaalta instituution roolia. Normit sääntelevät monenlaista käännostoimintaa, ja monenlaiset toimijat ja instituutiot harjoittavat käännostoimintaa, mutta useiden ”perinteisten” instituutioiden

⁸ Instituutioiden määritelmistä tarkemmin ks. Koskinen 2008, 17.

⁹ Mossop, Brian. 1990. Translating institutions and ‘idiomatic’ translation. *Meta* 35(2). 342–355. Alkuperäistekstiä ei ollut tätä tutkimusta tehtäessä saatavilla.

käännöstoiminta on Koskisen määritelmän mukaan itse asiassa muuta kuin institutionaalista kääntämistä. Esimerkiksi sanomalehtien, kustantajien tai yritysten käännöstoiminta ei ole aina institutionaalista vaan se voi olla myös kirjoittajalähtöistä. Tekstit eivät siis välttämättä aina edusta taustainstituutiota vaan pelkästään kirjoittajaansa henkilökohtaisesti. Kirjoittajan persoona on siis läsnä tekstissä. Koskisen määrittelemässä institutionaalisessa kääntämisessä kääntäjän henkilökohtainen ääni taas häipyä täysin, kuten hän seuraavassa muotoilee. Lähtökohtana lainattuun katkelmaan on Andrew Chestermanin teksti¹⁰, jossa hän kuvailee kääntäjän henkilökohtaista suhdetta käännökseensä. Koskisen määrittelemässä institutionaalisessa kääntämisessä tämä asetelma kääntyy pääläelleen:

(Euroopan komissiossa) käännösten kieltä säännellään tiukasti, eikä kääntäminen ole henkilökohtainen teko vaan kollektiivinen prosessi. Siinä minulla yksittäisenä kääntäjänä voi olla vain rajallinen vastuu siitä, mitä, kenelle ja miten puhun. Kääntämäni teksti ei kuulu minulle eikä se kannan minun nimeäni: se kuuluu instituutiolle ja kantaa instituution nimeä. Käännökseni ei säilytä, lisää tai heikennä omaa luotettavuuttani vaan instituution luotettavuutta. Komissiossa minun sanani eivät ole minun: minä välitän instituution viestin. Instituutio puhuu minun kauttani. (Koskinen 2008, 24; käännös A.M.)

Kääntäjän roolin kuvauksen lisäksi Koskisen määritelmä tarkentaa instituutioiden roolia. Määritelmä rajaa kääntävät instituutiot niihin, jotka paitsi tuottavat käännöksiä eli kääntävät, myös samalla tulevat *käännetyiksi* (Koskinen 2008, 3). Tämä siksi, että useimmiten instituutiot tuottavat itse sekä lähdetekstin että sen käännöksen, eli siis kääntävät itse itseään (Koskinen 2008, 24). Tällaiset instituutiot voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- (1) ylikansalliset instituutiot (kuten EU ja YK),
- (2) moni- ja kaksikielinen valtionhallinto (esimerkiksi Suomessa ja Kanadassa),
- (3) julkiset palvelut useilla kielillä (esimerkiksi maahanmuuttajille) (Koskinen 2008, 28–31).

Institutionaalisen kääntämisen kasvot ovat siis moninaiset, ja koska instituutiot ovat suuria, myös niiden tuottama käännösmäärä on suuri. Jotta institutionaalisen

¹⁰ Chesterman, Andrew. 1997. *Memes of Translation. The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam ja Philadelphia: John Benjamins. S. 194.

kääntämisen koko kuvaa pystyttäisiin hahmottamaan tarkemmin, Kaisa Koskinen ja Ian Mason peräänkuuluttavat lisää systemaattista tutkimusta eri institutionaalisista konteksteista (Koskinen 2008, 28; Mason 2003, 187). Tämä pro gradu -työ pyrkii osaltaan vastaamaan tutkimustarpeeseen. Tässä työssä tutkin kääntävien instituutioiden ryhmästä ensimmäistä eli ylikansallisia instituutioita, joita käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

3.3 Kansainvälisten järjestöjen käänno toiminta – EU, YK ja OECD

Tässä kappaleessa esittelen tarkemmin ylikansallisten instituutioiden käänno toiminnan erityispiirteitä. Ne toimivat pohjana omalle tutkimukselleni YK-kääntämisestä Suomessa. Käytän tässä osiossa esimerkkeinä virallista käänno toimintaa YK:ssa, Euroopan komissiossa ja OECD:ssä. Lähteinäni olen käyttänyt erityisesti artikkeleita *Translation at the United Nations as Specialized Translation* (Cao & Zhao 2008), *Institutional Illusions – Translating in the EU Commission* (Koskinen 2000) ja *The Role of Translation in an International Organization* (Joscelyne 2000). Uusinta tietoa EU-komission käänno toiminnasta on tarjonnut jo edellisessä kappaleessa mainittu teos *Translating Institutions. An Ethnographic Study of EU Translations* (Koskinen 2008).

Kansainvälisillä järjestöillä on pintapuolisestikin tarkasteltuna joukko yhteisiä piirteitä. Nämä piirteet muodostavat lähtökohdan ja perustan, joista nousevat järjestöjen erityiset käänno tarpeet ja -käytännöt. Ensinnäkin järjestöillä on useita virallisia kieliä, joilla kaikki tai lähes kaikki järjestön dokumentit tuotetaan. Monikielisyys on niiden toiminnan lähtökohta. EU:lla virallisia kieliä on 23 (kesäkuu 2008), YK:lla kuusi sekä esimerkiksi OECD:llä ja Natolla kaksi. Toiseksi järjestöjen toiminta perustuu mitä suurimmassa määrin kielellisen informaation välittämiseen (Joscelyne 2000, 84). Päätökset valmistellaan, tehdään ja toteutetaan kirjallisiin dokumentteihin tukeutuen, ja esimerkiksi Deborah Caon ja Xingmin Zhaon mukaan YK-dokumentit ovat koko YK:n toiminnan elinehto (2008, 41). Samoin EU:sta on todettu, että EU-instituutio tuottaa tekstejä – ja tekstit puolestaan tuottavat EU-instituution (Koskinen 2008, 50). Kolmanneksi haasteita kansainvälisten järjestöjen käänno toimintaan tuovat järjestöjen monikulttuurisuus ja -kielisyys, myös virallisten kielten muodostaman

systeemin ulkopuolella (Cao & Zhao 2008, 46; Joscelyne 2000, 85). Useinkaan dokumenttien laatijat eivät esimerkiksi puhu käyttämäänsä kieltä äidinkielenään, ja järjestön työhön osallistuu lukemattomia toimijoita, jotka käyttävät työssään joitakin muita kuin järjestön virallisia kieliä.

Järjestöjen suuresta koosta, virallisten kielten määrästä ja kielellisen informaation tärkeästä roolista seuraa luonnollisesti se, että järjestöt tuottavat paljon dokumentteja useilla eri kielillä ja työllistävät siksi merkittävän dokumenttien laatimis- ja käännöskoneiston. YK:ssa tämä koneisto on nimeltään Department for General Assembly and Conference Management (ks. luku 2.2) ja Euroopan komissiossa The Directorate-General for Translation of the European Commission (DGT)¹¹. OECD:n käännöspalveluun sitä tutkinut Andrew Joscelyne viittaa nimellä Translation Division (2000, 84), mutta OECD:n Internet-sivuilla¹² lisätietoa käännöspalveluista ei tarjota.

Kaisa Koskinen on tutkinut kääntämistä Euroopan komissiossa ja tiivistänyt komission käännöstoiminnan olennaisimmat piirteet kolmeen osa-alueeseen: edestakaiseen dokumenttien laatimis- ja kääntämisprosessiin, kollektiiviseen vastuuseen sekä kääntäjän anonyymiuteen (Koskinen 2000, 59–60). Nämä piirteet pätevät myös YK:hon ja OECD:hen. Niiden lisäksi väitän, että kansainvälisten järjestöjen käännöstoimintoja yhdistävät myös hyvän laadun tavoittelu sekä kääntämisen sääntely. Seuraavissa kappaleissa erittelen tarkemmin näitä viittä peruspiirrettä.

(1) Edestakainen dokumenttien laatimis- ja käännösprosessi

Tekstien tuottamisprosessi isoissa kansainvälisissä järjestöissä eroaa selvästi monista muista tekstejä tuottavista tahoista. Perinteisesti ajatellaan, että tekstin kirjoittaa yksi henkilö, joka sen jälkeen luovuttaa valmiin tekstin kääntäjälle, joka puolestaan tuottaa tekstistä käännöksen julkaisua varten. Näin kuvasi translatorista toimintaa esimerkiksi Holz-Mänttari 1980-luvulla (ks. esim. Munday 2001, 77). Tätä käännösprosessin kulkua voidaan havainnollistaa yksinkertaisena jatkumona, jonka

¹¹ Ks. http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm

¹² Ks. <http://www.oecd.org/maindepartment/>

alkupäässä on tekstin kirjoittaja, sen jälkeen hänen tuottamansa teksti ja päätepuolella kääntäjä, joka tuottaa tekstistä käännöksen:

KIRJOITTAJA -----> **TEKSTI** -----> KÄÄNTÄJÄ -----> **KÄÄNNÖS**

Suurten kansainvälisten järjestöjen käännöskoneistoissa tämä lineaarinen, suora etenemismalli ei kuitenkaan usein päde. Siellä kyse on pikemminkin edestakaisesta prosessista, jossa tekstin eri versiot liikkuvat kirjoittajilta (ei siis yhdeltä vaan useammilta) kääntäjille ja takaisin useita kertoja ennen kuin lopullinen teksti on valmis julkaisua varten (Koskinen 2000, 59; Joscelyne 2000, 87). Tällaista prosessia Andrew Joscelyne (2000, 87) on kuvannut seuraavasti:

KIRJOITTAJA <-----> KÄÄNTÄJÄ <-----> **TEKSTI**

Tässä edestakaisessa mallissa tekstin kääntäjä on mukana tekstin tuottamisprosessissa, ja teksti saattaa käydä useita kertoja kirjoittajalla ja kääntäjällä ennen kuin on valmis julkaisuun.

(2) Vastuun ja tekstien kollektiivisuus

Koska institutionaalisten tekstien kirjoittamiseen osallistuu niin monia eri tahoja, myös vastuu lopullisesta tekstistä lepää useamman kuin yhden kirjoittajan ja kääntäjän harteilla. Vastuu on siten kollektiivinen. Toisiin teksteihin ja käännöksiin myös viitataan erittäin tiheästi. (Koskinen 2000, 60; Joscelyne 2000, 85; Cao & Zhao 2008, 41.) Siten tekstit muodostavat ikään kuin verkoston, jossa jokainen lenkki on liittynyt useampaan ympäröivään lenkkiin. Kääntäjien yksilöllisyys siis häipyy, ja sen lisäksi myös tekstien.

(3) Kääntäjän anonyymius

Koska tekstit ovat osa suurta verkostoa ja usean tekijän tuottamia, on väistämätöntä, että kääntäjän rooli ei ole kovinkaan näkyvä (Koskinen 2000, 60). Kääntäjän nimi mainitaan hyvin harvoin – jos koskaan – tekstien yhteydessä. Kovin suurta näkyvyyttä ei kääntäjälle välttämättä voi käännösprosessin kollektiivisuuden takia

vaatiakaan. Kuten Koskinen kuitenkin toteaa, anonyymiuden ei silti pitäisi tarkoittaa kääntäjien painumista unohduksiin (emt.). Näin on kuitenkin osittain käynyt esimerkiksi Euroopan unionissa, jossa kääntäjien roolia viestinnän ammattilaisina ei ole huomioitu juuri missään tutkimusraporteissa tai EU-instituutioita käsittelevässä kirjallisuudessa (Koskinen 2008, 63) eikä myöskään esimerkiksi Komission viestinnän kehittämistä koskevassa suunnitelmassa vuonna 2005 (Koskinen 2008, 67). Tämä on erikoista, sillä juuri kääntäjillä monikulttuurisen viestinnän ammattilaisina voisi ajatella olevan parhaimmat edellytykset kehittää instituution viestintää. Myös muiden kansainvälisten järjestöjen kääntäjät saattavat kohdata samantyyppisiä arvostusongelmia.

(4) Tavoitteena laatu

Kansainvälisten järjestöjen käännöstoimintoja yhdistää myös toiminnan tavoitteellisuus ja eräänä tärkeimmistä pyrkimyksistä laatu. EU:n komission käännöspalvelu on asettanut tavoitteekseen tarjota komissiolle korkealuokkaisia käännöspalveluita kaikilla EU:n kielillä (European Commission 2008). Myös YK:n käänös- ja konferenssipalvelu mainitsee yhdeksi tärkeimmistä tavoitteistaan laadun (United Nations 2008). Tällaisen tavoitteiden julkilausumisen voisi ajatella olevan tyypillistä kaikille suurille käänösinstituutioille, mutta OECD:n kohdalla tavoitteista ei ole mainintaa, sillä koko käännöspalvelusta ei – hämmästyttävää kyllä – tiedoteta lainkaan järjestön Internet-sivuilla (OECD 2008). OECD:n käännöspalvelun tavoitteet jätetään lukijan pääteltäväksi esimerkiksi siitä, miten huolellisesti kääntäjät valitaan järjestön palvelukseen ja millaisia vaatimuksia heidän taidoilleen asetetaan (Joscelyne 2000, 87). Niin YK:n, OECD:n kuin EU:n komissionkin virallisten kääntäjien rekrytointiprosessi on pitkä ja vaativa (ks. myös Cao & Zhao 2008, 43–44; European Commission 2007), mikä antaa olettaa, että työhön lopulta päätyvät kääntäjät ovat erittäin ammattitaitoisia. Ammattitaito puolestaan on eittämättä yksi hyvän käänöslaadun osatekijä.

(5) Kääntämisen sääntely: säännöt, normit ja rutiinit

Kansainvälisten järjestöjen käännöstoiminnassa tärkeässä osassa on myös kääntämisen sääntely. Kuten alaluvussa 3.2 todettiin, instituutioiden toiminta

perustuu rooli-odotuksiin ja normeihin. Vaihtelee kuitenkin eri instituutioiden välillä sekä yksittäisen instituution sisällä, mistä normit ovat peräisin ja kuinka sitovia ne ovat. W. Richard Scottin mukaan instituutioiden olemassaolo ja toiminta perustuvat kolmeen pilariin: (1) sääntöpilariin (*regulative pillar*), (2) normipilariin (*normative pillar*) ja (3) kognitiivis-kulttuuriseen pilariin (*cognitive-cultural pillar*) (1995, 34–35). Eri organisaatioteoreettiset suuntaukset painottavat pilareiden roolia eri tavoin: joidenkin näkemysten mukaan olennaisimpia instituutioiden toiminnan määrittäjiä ovat rangaistuksen pelossa noudatettavat säännöt (emt., 35), kun taas esimerkiksi konstruktivistisen näkemyksen mukaan instituutiot perustuvat ensisijaisesti kulttuurisesti rakentuneisiin merkityksiin (emt., 45).

Mielestäni institutionaalisen kääntämisen kannalta on kuitenkin hyödyllisintä tarkastella kolmea pilaria kokonaisuutena, jonka jokainen osa näkyy omalla tavallaan kaikkien kääntävien instituutioiden toiminnassa. Jokaisessa instituutiossa osa toiminnoista perustuu julkilausuttuihin sääntöihin (1. pilari). Esimerkiksi YK:ssa tärkeimmät säännöt on kirjattu järjestön peruskirjaan, ja niiden rikkomisesta seuraa sanktioita. Osa toiminnoista puolestaan perustuu yhdessä sovittuihin ja hyväksi havaittuihin normeihin (2. pilari), joiden noudattamatta jättämisestä ei välttämättä seuraa niinkään konkreettisia rangaistuksia vaan esimerkiksi moraalista paheksuntaa tai tavoitteissa epäonnistumista. Käännöstoimintojen voidaan monissa tapauksissa ajatella perustuvan sääntöjen asemesta juuri normeihin, ja niiden ilmentymiä ovat erilaiset käännösstrategiset linjaukset ja hyvän käännöstävän ohjeet. Tällainen ohjekokoelma on esimerkiksi *The United Nations Editorial Manual*. Sen sisältämät ohjeet perustuvat YK:n päämajassa kehittyneisiin käännös- ja tekstintuottokäytänteisiin, ja yksiin kansiin koottuna ne sitovat kaikkia YK:n sihteeristössä tekstien kanssa toimivia (United Nations 1983, iii).

Sääntöjen ja normien lisäksi jää kuitenkin väistämättä jäljelle myös toimintatapoja, jotka perustuvat kognitiivisesti ja kulttuurisesti muotoutuneisiin merkityksiin, jotka ovat yhteisiä kaikille instituution jäsenille (3. pilari) (Scott 1995, 40). Merkitykset voivat olla yhteisiä olettamuksia ja rutiineja, eli eräänlaisia kirjoittamattomia sääntöjä, jotka ovat kehittyneet pidemmän ajan kuluessa instituution toiminnan kautta. Jos ajan kuluessa muotoutuneita toimintatapoja ei ole kirjattu yhdessä ylös kaikkia sitoviksi säännöiksi tai normeiksi, myös käännöstoiminta saattaa – mielenkiintoista kyllä – perustua

normien lisäksi näihin kolmannen pilarin tekijöihin, erityisesti vähemmän institutionalisoituneissa konteksteissa. Aina jokaista käännöstoiminnan osa-aluetta ei ole muotoiltu kirjallisiksi ohjeiksi esimerkiksi siksi, että sääntelyä ei ole pidetty tarpeellisena tai sitä ei ole edes tultu ajatelleeksi.

Ei ole yhdentekevää, mihin järjestön käännöstoiminnan ajatellaan perustuvan, sääntöihin, normeihin vai rutiineihin. Lähtökohtaisesti on luontevaa ajatella, että mitä isompi ja vaikutusvaltaisempi järjestö, sitä enemmän myös sen käännöstoiminnan tulisi perustua sääntelyyn omavaltaisuuden sijasta. Organisaation kuin organisaation toiminnan perusta on yhteisesti sovitut säännöt, sillä ilman niitä suuren ihmisjoukon toimintaa ei koordinoisi mikään. Mitä isompi organisaatio ja mitä enemmän muuttujia, sitä enemmän tarvitaan myös etukäteen suunniteltua sääntelyä.

Sääntelyn tärkeyttä käännöstoiminnassa puoltaa myös se, että usein sääntelyn lisääntyminen kulkee käsi kädessä tietyn käännösalan vakiintumisen ja sen arvostuksen lisääntymisen kanssa. Hyvä esimerkki on auktorisoidun kääntäjän tutkinnon uudistaminen vuonna 2008. Tutkinto korvaa aiemmat asetukset ja tutkinnot virallisesta kääntämisestä, lisää entisestään auktorisoitujen kääntäjien tutkinnon arvoa ja lisää myös koko käännösalan ammattimaisuutta (Hietanen 2008, 13). Näin se parantaa myös auktorisoitujen kääntäjien asemaa muihin kääntäjiin nähden. Samalla tavoin esimerkiksi AV-kääntäjät ovat vasta viime vuosina aloittaneet järjestäytymisprosessin puolustaakseen omia oikeuksiaan.

Sääntely on siis tarpeen suurissa organisaatioissa, myös ylikansallisissa järjestöissä. Kansainvälisen järjestön suurta käännösvolyymia on huomattavasti helpompi hallita, kun käännösprosessi on tarkkaan kontrolloitu ja vakiintunut (Cao & Zhao 2008, 44). Normeilla voidaan myös varmistaa tavoitelauskeiden peräänkuuluttaman laadun tasaisuus. Koska säännöt ovat tarpeen, niiden puutteesta voi aiheutua ongelmia. Esimerkiksi EU:n komissiossa englannin kielen kääntäjät voivat tukeutua ratkaisuisaan kääntäjän oppaaseen (Koskinen 2000, 63), mutta suomen kääntäjille samanlaista ohjeistusta ei ole (emt., 58). Selkeiden normien puute vaikeuttaa kääntäjien työtä, sillä silloin kääntäjät joutuvat yhteisten toimintaohjeiden puutteessa tukeutumaan käytännön muodostamiin toimintatapoihin, jotka eivät välttämättä ole

parhaita mahdollisia, koska niitä ei aina ole tietoisesti pohdittu etukäteen (Koskinen 2000, 63).

Sääntely liittyy läheisesti myös palautteen antamiseen ja saamiseen. Jos järjestöllä on olemassa käännohjeistus, kääntäjälle on mahdollista antaa sen perusteella palautetta, koska ohjeiden avulla näkee selvästi, milloin käänнос ei vastaa etukäteen sovittuja tavoitteita. Jos taas ohjeita ei ole, myös palaute saattaa olla sattumanvaraisempaa, kun sillä ei ole tukenaan sääntöjen tuomaa auktoriteettia vaan se perustuu yksittäisen palautteenantajan näkemyksiin ja kokemukseen. Selkeän palautteen puute puolestaan voi vähentää kääntäjien työskentelymotivaatiota (Koskinen 2008, 106), vaikeuttaa toimintatapojen kehittämistä ja pahimmassa tapauksessa saada koko käänno toiminnan polkemaan paikallaan.

Säännösten olemassaolo ei tietenkään ole automaattinen tae siitä, että kaikki kääntäjät noudattaisivat niitä samalla tavalla, mikä on todettu esimerkiksi YK-käännosten kieltä käsitelleessä tutkimuksessa (Mason 2003, 187). Voi kuitenkin olettaa, että sääntelyn olemassaolo antaa edes paremman lähtökohdan yhtenäiselle käänno laadulle kuin täysin ilman ohjeistusta toimiminen.

Edellä esitellyt viisi peruspiirrettä siis yhdistävät käänno toimintaa kaikissa kansainvälisissä järjestöissä. Riippuu tietenkin järjestöstä, kuinka pitkälle kukin periaate toteutuu. Voidaan kuitenkin sanoa, että esimerkiksi YK, EU ja OECD ovat eräänlaisia malliesimerkkejä kansainvälisistä kääntävistä instituutioista, sillä niissä periaatteet ovat hyvin selvästi näkyvissä. Toisin sanoen niiden käänno toiminta on pitkälle institutionalisoitunutta. Seuraavissa luvuissa siirryn tarkastelemaan, millä tavalla nämä peruspiirteet näkyvät suomenkielisessä YK-kääntämisessä, joka on lähtökohtaisesti toimintaympäristöltään melko kaukana YK:n päätason virallisilla kielillä tapahtuvasta käänno toiminnasta.

4 Suomenkielinen YK-käännöstoiminta – institutionaalista kääntämistä?

Kuten edellisessä luvussa todettiin, kansainvälisellä tasolla Yhdistyneet kansakunnat on monella tavalla malliesimerkki kääntävästä ja käännetystä instituutiosta: sen dokumentointi- ja käännösprosessit ovat tyypillisiä suurelle organisaatiolle, sen käännöstoimintaa säätelevät normit, ja kääntäjät tekevät joskus näkymätöntäkin työtään erinomaisen käännöslaadun eteen. Kaikki tämä pätee kuitenkin vain, kun käsitellään YK:n käännöstoimintaa sen virallisten kielten osalta. Useimmat tutkimuslähteet käsittelevät YK:ta nimenomaan kansainvälisellä tasolla, ja suomenkielistä YK-käännöstoimintaa ei tähän asti ole kartoitettu kattavasti. Tämän tutkimuksen tärkein kysymys kuuluukin, eroaako suomenkielinen YK-käännöstoiminta kansainvälisten järjestöjen institutionaalisesta käännöstoiminnasta. Jos eroaa, millä tavoin? Onko suomenkielinen YK-käännöstoiminta samalla tavalla institutionaalista kuin virallinen YK-käännöstoiminta? Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tärkeimmät käsitteet ja keskeisimmät hypoteesit, jotka on laadittu edellisessä luvussa esitetyn teorian pohjalta.

4.1 Käsitteitä: YK-kääntäminen, YK-tekstit ja YK-kääntäjät

Tässä tutkimuksessa keskityn **YK-suomentamiseen** enkä tutki YK-viestinnän kääntämistä muille kielille. Tavoitteena on ennen kaikkea tutkia suomalaisille kohdennettua YK-viestintää eikä Suomesta ulkomaille suuntautuvaa YK-viestintää.

Käsitteellä **YK-kääntäminen** viitataan tässä tutkimuksessa kaikenlaisen YK:hon liittyvän, YK:n nimissä tapahtuvan viestinnän kääntämiseen suomeksi. Tämä tarkoittaa paitsi varsinaisten YK-järjestöjen tuottamia tekstejä, myös joidenkin ulkopuolisten toimijoiden, esimerkiksi YK-liiton, kääntämiä YK-aiheisia tekstejä. ”YK-kääntäminen” ei ole virallinen käännöstieteisiin vakiintunut termi, mutta tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole niinkään pohtia tarkemmin sen vakiinnuttamistarpeita. Ilman virallista statustakin termin käyttö helpottaa ja yksinkertaistaa YK-käännöstoiminnasta puhumista ja sen eri piirteisiin viittaamista.

Tärkeä seikka tutkimuksen rajauksessa on kuitenkin se, että tutkin vain YK-järjestöjen ja YK-asioissa tiiviisti toimivien järjestöjen käännöstoimintaa mutta en sisällyttä tutkimukseen YK-järjestöjen ulkoistamaa käännöstoimintaa. YK-tekstejä käännetään muuallakin kuin YK-järjestöissä, mikä ilmeni myös tutkimuksen alkukartoituksessa (ks. luku 5.2). Tämän tutkimuksen laajuuteen mahtuu kuitenkin vain se osa YK-käännöstoimintaa, joka kuuluu suoraan viralliseen YK-järjestelmään (YK-järjestöt) tai on välittömästi sidoksissa siihen (YK-liitto ja ulkoasiainministeriö). Luonnollisesti olisi kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta mielenkiintoista tulevaisuudessa selvittää myös, mikä on käännöstoimistojen ja freelance-kääntäjien rooli suomenkielisessä YK-käännöstoiminnassa.

YK-teksteillä puolestaan tarkoitan tässä tutkimuksessa kaikkia tekstejä, jotka ovat YK-järjestöjen tuottamia tai välittämiä eli tekstejä, jotka niin sanotusti puhuvat YK:n äänellä (vrt. luku 3.2). YK-tekstit ovat tavalla tai toisella lähtöisin YK:sta ja sen järjestöistä, mutta saattavat päätyä käännettäviksi esimerkiksi YK-liittoon tai ulkoasiainministeriöön eli YK:n ulkopuolellekin. Rajaan YK:n ulkopuolella kääntävät toimijat tässä tutkimuksessa kuitenkin vain YK-liittoon ja ulkoasiainministeriöön enkä laske mukaan esimerkiksi lehdistön tai muiden medioiden kääntämiä tai käännettämiä YK-tekstejä. Voi näet olettaa, että sellaiset tiedotteet käännetään myös YK-järjestöissä ja ehkä ensisijaisesti niissä, ennen kuin ne menevät muuhun levitykseen. YK-tekstit voivat siis olla monenlaisia tekstejä informatiivisista julistuksista, lehdistötiedotteista ja Internet-sivuista aina vaikuttamaan pyrkiviin säädöksiin ja kampanjamateriaaleihin.

Nimike **YK-kääntäjä** on tässä tutkimuksessa samalla tavalla laaja käsite kuin YK-tekstitkin. Tässä tutkimuksessa YK-kääntäjillä tarkoitetaan kaikkia, jotka suomentavat YK-tekstejä edes silloin tällöin, eivät välttämättä päätoimisesti. Nimike ei siis tässä tutkimuksessa viittaa pelkästään päätoimisiin kääntäjiin YK:n palveluksessa, vaan myös esimerkiksi tiedottajiin, sihteereihin ja virkamiehiin monissa erilaisissa järjestöissä tai toimipaikoissa, jotka kaikki tekevät jonkin verran YK-käännöksiä. Laaja näkökulma on perusteltu siksi, että Suomesta tuskin löytyisi montakaan ammattikäntäjää, jotka kääntäisivät yksinomaan YK-tekstejä ja varaisivat siten itselleen yksinoikeuden YK-kääntäjä-nimikkeeseen.

4.2 Keskeiset hypoteesit

Tutkimus perustuu tiettyyn joukkoon lähtöoletuksia, joita erittelen seuraavaksi. Päähypoteesi ja siitä juontuvat muut hypoteesit perustuvat luvussa kolme esille tulleisiin tietoihin YK:n käännöstoiminnasta ja institutionaalisesta kääntämisestä yhtenä kääntämisen osa-alueena (ks. luku 3). Hypoteesit liittyvät viiteen kansainvälisten järjestöjen peruspiirteeseen ja siihen, millä tavalla niiden voidaan olettaa toteutuvan suomenkielisessä YK-käännöstoiminnassa.

YK ei toimi Suomessa päätasollaan vaan ainoastaan alatasojensa eli ohjelmiensa ja rahastojensa kautta. Niinpä toiminta on pirstoutunut useisiin erillisiin järjestöihin, ja niiden lisäksi Suomessa toimii vielä YK-liitto. Näiden YK-toimijoiden lisäksi myös ulkoministeriö käsittelee YK:hon liittyviä tekstejä. Tämän pirstoutumisen takia on suoralta kädeltä mahdotonta sanoa, ketkä kaikki YK-tekstejä kääntävät, missä ja miten. Tutkimuksen ensimmäinen tavoite on selvittää sitä. Tutkimuksen **päähypoteesi** on, että

YK-käännöstoiminta ei ole Suomessa samalla tavalla yhtenäistä kuin se on YK:n päätasolla, vaan hajanaisen järjestörakenteen takia myös käännöstoiminta on epäyhtenäisempää ja vähemmän koordinoitua.

Tästä päähypoteesista seuraa joukko **muita hypoteeseja**. Niiden erittelemiseen käytän edellisessä luvussa tehtyä jaottelua kansainvälisen järjestön käännöstoiminnan viiteen peruspiirteeseen.

(1) Dokumenttien laatimis- ja käänösprosessi on YK:ssa edestakainen prosessi, mutta Suomessa, ”hierarkian alemmalla tasolla”, kääntäminen seuraa todennäköisesti enemmän perinteistä lineaarista mallia. Suomalaisella YK-kääntäjillä ei voi olettaa olevan mahdollisuutta osallistua kääntämänsä tekstin laatimiseen, jos se tulee YK:n ylemmiltä tasoilta ja ulkomailta.

(2) Kollektiivinen vastuu teksteistä ja tekstien liittyminen toisiinsa isoksi verkostoksi ei välttämättä päde YK-suomentamisessa. Jos käännöstoiminta on hajanaista, ei välttämättä edes tunnisteta kollektiivista, ”yhteistä” YK-käännöstoimintaa, vaan

jokainen kääntäjä toimii omillaan ja on näin yksilöllisemmin vastuussa työstään. Voisi myös olettaa, että järjestöjen pienen koon takia kääntäjiä ei välttämättä ole yhdessä järjestössä useampia kuin yksi, ja siksi kääntämistä tehtäisiin enemmän yksin kuin yhdessä muiden kääntäjien kanssa. Tämä luonnollisesti riippuu järjestön koosta. Kääntäjien yhteyksistä toisiinsa järjestöjen välillä on vielä vaikea sanoa mitään, mutta järjestörakenteen hajanaisuus saattaa ainakin vaikeuttaa yhteistyötä.

(3) Vaikka YK-käännöksiä ei suomeksi laadittaisikaan kollektiivisina prosesseina, vaan kääntäjä olisi enemmän itsenäisesti vastuussa työstään, saattaa hän silti jäädä suhteellisen näkymättömäksi. Näkymättömyyden voisi olettaa johtuvan esimerkiksi siitä, että kaikkiin YK-järjestöihin ei ole Internet-sivujen yhteystietolistojen perusteella palkattu erillisiä kääntäjiä (Suomen UNIFEM 2008; UNICEF 2008; UNDP 2008), ja työntekijät siis todennäköisesti tekevät käännöksiä muiden töiden ohessa. Silloin kääntäminen ei välttämättä erotu muista (esimerkiksi tiedottajan) töistä ja jää sivurooliin.

(4) Katsaus joidenkin suomalaisten YK-järjestöjen Internet-sivuille paljastaa, että niiltä ei löydy mitään mainintoja kääntäjistä, eikä myöskään kääntämisen tavoitteista (Suomen UNIFEM 2008; UNICEF 2008; UNDP 2008). Tavoitteet saattavatkin olla suomenkielisessä YK-kääntämisessä paljon enemmän sivuroolissa – elleivät jopa pimennossa – verrattuna viralliseen YK-kääntämiseen. Tavoitteiden mahdollinen puuttuminen tai epäyhtenäisyys vaikuttaa luultavasti väistämättä vaatimuksiin, joita kääntäjille asetetaan, sekä myös valmiiden käännösten laatuun.

(5) Koska suomenkielisen YK-käännöstoiminnan voi olettaa olevan hyvin epäyhtenäistä, on todennäköistä, että suurelta osalta kääntäjiä puuttuvat kääntämistä sääntelevät viralliset ohjeet. Niinpä voi tehdä oletuksen, että YK-suomentaminen sijoittuu Scottin pilareissa kolmanteen pilariin, eli käännöstoimintaa säätelisivät todennäköisesti lähinnä rutiinit ja vakiintuneet toimintatavat enemmän kuin viralliset säännöt tai normit.

Kaiken tämän perusteella lähtöoletus on, että suomenkielisen YK-käännöstoiminnan institutionalisoitumisen aste olisi alempi kuin YK:n, EU:n tai muiden ylikansallisten järjestöjen virallisen käännöstoiminnan. Lähtökohtaisesti on selvää ainakin se, että

suomalaiset YK-järjestöt ja -toimijat eivät ole samalla tavoin täysin käännettyjä instituutioita kuin emojärjestönsä YK:n hallinto tai esimerkiksi EU. Suomalaiset YK-toimijat toimivat näet ensisijaisesti suomeksi (tuottavat materiaalia suoraan suomeksi), ja käännökset ovat vain osa niiden toimintaa ja viestintää. Monikielisyys ei siis ole niiden toiminnan ensimmäinen ja perustavaa laatua oleva lähtökohta, vaikka se tärkeä osa toimintaa olisikin. Institutionaalisen kääntämisen lähestymistapa on kuitenkin täysin perusteltu lähestymistapa myös suomalaisten YK-järjestöjen tutkimiseen, sillä kaikki YK-järjestöjen tuottamat tekstit täyttävät tärkeimmän perusmääritelmän: ne kaikki puhuvat instituutionsa eli YK:n äänellä ja edustavat YK:ta, eivät siis muita tahoja tai yksittäistä kääntäjää.

Seuraavissa luvuissa esitellyn tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka pitkälle yllä luetellut hypoteesit pitävät paikkansa. Tarkoitus on saada selville, missä määrin suomenkielistä YK-käännöstoimintaa voi kutsua institutionaaliseksi kääntämiseksi, ja eroaako se mahdollisesti peruspiirteiltään niin paljon virallisesta YK-käännöstoiminnasta, että sitä kenties pitäisi nimittää joksikin muuksi.

5 Aineisto

5.1 Aineiston keruu Internet-kyselylomakkeella

Tutkimuksen aineistona on Internet-kysely suomeksi kääntäville YK-toimijoille. Kyselyyn vastasi yksitoista YK-kääntäjää erilaisista YK-asioiden parissa toimivista järjestöistä Suomesta ja ulkomailta. Tässä luvussa esittelen tarkemmin aineiston keruumenetelmät ja vastaajat.

Tutkimus ajoittui kesälle 2008. Tein alkukartoituksen YK-suomentamisesta sähköpostitse touko-kesäkuun vaihteessa 2008. Silloin lähetin sähköpostia YK-järjestöihin ja -ohjelmiin Suomessa (esim. UNICEF:iin ja UNDP:hen) sekä lisäksi mm. YK-liittoon ja Suomen YK-edustustoihin Euroopassa ja New Yorkissa. Alkukartoituksesta saamieni vastausten perusteella tutkimuksesta jäivät pois esimerkiksi jotkut Suomen edustustot, joissa ei käännetty lainkaan YK-tekstejä. Varsinaisen tutkimuskyselyn lähetin heinäkuun 2008 lopussa kahteenkymmeneen eri järjestöön. Vastausten analysointi alkoi elokuun puolivälissä, kun lähes kaikki tahot, jotka kyselyn olivat saaneet, olivat siihen vastanneet tai ilmoittaneet estyvänsä vastaamasta syystä tai toisesta.

Internet-kyselylomake oli luonteva valinta YK-käännöstoiminnan tutkimiseksi Suomessa. Ensinnäkään aiheesta ei ole ennestään tarjolla samankaltaista tutkimustietoa, joten valmiita aineistoja ei ollut käytettävissä. Toiseksi sähköisellä kyselyllä on helppo tavoittaa kaikki YK-käännöksiä tekevät, sillä voi olettaa, että he ovat työnsä takia sähköisten viestimien kuten Internetin ja sähköpostin ääressä. Henkilökohtaisiin haastatteluihin ei ollut sijaa graduaikataulussa tai tutkimuksen laajuudessa, ja Internetissä oleva kyselylomake osoittautui helpoksi ja nopeaksi tavaksi kerätä suhteellisen yksityiskohtaistakin tietoa YK-suomentamisesta. Luonnollisestikaan kyselylomakkeelle eivät tallennu vastausten kaikki nyanssit ja paljon arvokasta tietoa jää saamatta, koska tutkijalla ei ole mahdollisuutta kysyä lisäkysymyksiä tai tarkennuksia. Monipuoliset vastaukset kuitenkin osoittavat, että lomake oli riittävän informatiivinen tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Teknisesti kysely suoritettiin Tampereen yliopiston tarjoaman E-lomakeohjelmiston avulla.

Kyselylomake oli julkisessa käytössä Internetissä kolmen viikon ajan, ja vastaanottajat löysivät kyselyyn sähköpostitiedotteessa olevan linkin kautta. Kyselylomakkeen sisältö on listattu tämän tutkimuksen liitteessä 1.

Kyselyn kysymykset muodostettiin tutkimuskysymysten ja teoriaosuudessa ilmenneiden tietojen pohjalta. Halusin ensinnäkin selvittää YK-kääntäjien taustoja ja työkuva, toiseksi käytännön käännöstyötä ja kolmanneksi kääntämiseen liittyviä arvostuksia ja asenteita. Näiden kolmen osa-alueen toivoin tarjoavan tietoa suomalaisesta YK-kääntämisestä siinä määrin, että olisi mahdollista määrittää sen suhde viralliseen YK-kääntämiseen. Lisäksi halusin selvittää, millä tavalla kääntäjät itse haluaisivat työtään kehittää. Tämän tiedon pohjalta pystyisin itse suuntaamaan tutkimuksessa mahdollisesti ilmeneviä kehitysehdotuksia paremmin.

Käytännön tietoa kyselylomakkeen laatimisen avuksi tarjosi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö KvantiMOTV (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2008). Pyrin laatimaan kyselyn kysymykset mahdollisimman yksiselitteisiksi ja sellaisiksi, että ne tarjoaisivat analyysin pohjaksi yksinkertaistettua tietoa mahdollisimman laajasti eri YK-käännoistominnan osa-alueilta. Suurin osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä, jotta vastaaminen olisi nopeaa eikä kyselyn vaivalloisuus karkottaisi vastaajia.

5.2 Kyselyn saajat ja vastaajat

Lähetin tiedon kyselylomakkeesta viiden erityyppisen tahon edustajille:

- (I)** YK-liittoon ja UNRIC:iin, jotka tiedottavat YK:sta suomeksi,
- (II)** Suomen YK-järjestöihin ja ohjelmiin,
- (III)** YK-järjestöihin, jotka eivät toimi Suomessa mutta joiden Pohjoismaiden toimistot palvelevat myös Suomea,
- (IV)** YK:n erityisyksiköihin Heuniin (Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti) ja UNU-WIDER:iin (United Nations University) Helsingissä sekä
- (V)** ulkoasiainministeriöön ja sen alaisiin YK-yhteistyötä tekeviin edustustoihin maailmalla.

Ryhmien I–IV yhteystiedot sain joko järjestöjen Internet-sivuilta tai YK:n tiedotuskeskuksen UNRIC:in kokoamasta pohjoismaisten YK-toimijoiden listasta (UNRIC 2008b). Ulkopoliittisista YK-toimijoista (V) ulkoasiainministeriö (UM) on Suomessa vastuussa monenlaisten YK-tekstien kääntämisestä. UM:ssä ei ole varsinaista käännösyksikköä, vaan kääntäjät ovat hajautuneet omille osastoilleen (esim. globaaliasioiden osasto, viestintä- ja kulttuuriosasto) ja vastaavat omien alojensa YK-käännöksistä. Siksi lähetin kyselyn UM:n ylikielenkääntäjälle, joka välitti kyselyä eteenpäin suomeksi kääntäville kääntäjille UM:ssä.

Ulkoasiainministeriön alaiset edustustot puolestaan esiteltiin ministeriön verkkopalvelussa seuraavasti (lihavointi ja alleviivaukset lisätty):

Suomella on pysyvä **edustusto** seuraavissa kansainvälisissä järjestöissä ja yhteistyöelimissä:

- Yhdistyneissä kansakunnissa (YK) New Yorkissa ja Genevessä sekä
- Maailman kauppajärjestössä (WTO) ja muissa kansainvälisissä järjestöissä Genevessä.

Lisäksi Suomella on pysyvä **edustaja**:

- YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestössä (UNESCO) Pariisissa
- YK-järjestöissä Wienissä: YK:n Wienissä sijaitsevissa kansainvälisissä elimissä, kansainvälisessä atomienergiajärjestössä (IAEA) sekä kansainvälisessä ydinkielto-sopimusjärjestön valmistelutoimikunnassa (CTBTO)
- YK:n kemiallisten aseiden kieltojärjestössä (OPCW) Haagissa
- YK:n ympäristöohjelmassa (UNEP) Nairobissa
- YK:n asuinyhdyskuntakomissiossa (Habitat) Nairobissa.

Varsinaisten kansainvälisten järjestöjen lisäksi Suomi **edustautuu** kansainvälisissä tuomioistuimissa ja oikeudellisissa organisaatioissa seuraavasti:

- YK:n kansainvälinen rikostuomioistuin (ICC) Haagissa
- YK:n kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) Haagissa
- YK:n entisen Jugoslavian kansainvälinen rikostuomioistuin (ICTY) Haagissa.

(Ulkoasiainministeriö 2006a.)

Ulkoasiainministeriön YK-toimijoista valitsin tutkimusta varten vain suurimmat (listassa alleviivattu). Lähetin ensinnäkin kyselyn Suomen pysyviin edustustoihin. Toisena ryhmänä olivat Suomen yksittäiset edustajat YK:ssa. Niistä lähetin kyselyn vain niille, jotka alkukartoituksesta saamieni tietojen perusteella toimivat laaja-

alaisesti YK-asioiden parissa ja saattaisivat siten kääntää enemmän YK-tekstejä suomeksi. Siksi siis lähetin kyselyn juuri Geneven, Wienin ja Nairobin edustustoihin, joiden vastuulla on yhteistyö useiden YK-järjestöjen kanssa. Jätin tutkimukseni ulkopuolelle kaikki kansainväliset tuomioistuimet (joissa Suomi ”edustautuu”) Haagissa sekä YK:n kemiallisten aseiden kieltojärjestön OPCW:n Haagissa¹³.

Kysely lähetettiin kahdellekymmenelle eri taholle, joista vastauksia tuli kaikkiaan yksitoista. Ryhmästä I vastauksia tuli kahdesta paikasta yhteensä kolme (YK-liitosta yksi, UNRIC:ista kaksi). Ryhmästä II eli Suomen YK-järjestöistä neljä viidestä vastasi. Pohjoismaisista YK-järjestöistä (ryhmä III) vastasi yksi viidestä, YK:n erityisjärjestöistä (ryhmä IV) ei yksikään, ja Ulkopoliittisten toimijoiden ryhmästä (V) kolme (ulkoasiainministeriöstä kaksi ja Pariisin-suurlähetystöstä yksi). Kyselyn saaneet tahot, vastaajat ja vastaamatta jättämisen syyt on eritelty seuraavan sivun taulukossa 1.

Koska kyselyvastauksia on vain yksitoista, niiden analysointi tapahtuu luonnollisesti laadullisesti eikä määrällisesti. Tämä on johdonmukaista, sillä tutkimuskohdekin on melko kapea-alainen. Siitä ei ole tarpeen tehdä laajoja määriin perustuvia yleistyksiä vaan on loogisempaa tehdä yksityiskohtaisempi tarkastelu, varsinkin kun aineiston pieni koko mahdollistaa sen ajallisesti. Koko suomenkielisen YK-käännöstoiminnan kartoittamiseen yksitoista kyselyvastausta saattaa tuntua melko vähäiseltä, mutta otos edustaa kuitenkin tutkimuskohdettaan yllättävän hyvin. Tämä johtuu siitä, että suomeksi työskenteleviä YK-toimijoita on kokonaisuutena suhteellisen vähän. Otos on riittävä myös toisesta syystä: lähes kaikki järjestöt, joita lähestyin kyselyllä, reagoivat jotenkin ja ilmoittivat, jos ne eivät harjoita minkäänlaista käännöstoimintaa tai jos niiden käännöstoiminta on ulkoistettu. Ainoastaan kaksi järjestöä kahdestakymmenestä, FAO ja WHO, eivät reagoineet kyselyyn mitenkään, ja Suomen Nairobin-suurlähetystö ei ehtinyt mukaan kyselyyn ajankohdan vuoksi.

¹³ Kansainvälisten tuomioistuinten käännöstoiminta olisi mielenkiintoinen tutkimuskohde erityisesti oikeuskääntämisen näkökulmasta.

TAULUKKO 1: Kyselylomakkeen saajat ja vastaajat				
Vastaanottaja	Vastauksia (kpl)	Ei suom.	Ulkoistettu	Ei vastausta
<u>I</u>				
YK-liitto	1			
UNRIC, Bryssel	2			
<u>II</u>				
UNDP	1			
UNICEF	1			
UNIFEM	1			
Väestöliitto	1			
Pakolaisapu		X		
<u>III</u>				
WFP, Kööpenhamina	1			
UNHCR, Tukholma			X	
UNFPA, Kööpenhamina			X	
FAO, Tukholma				X
WHO, Kööpenhamina				X
<u>IV</u>				
HEUNI, Helsinki		X		
UNU-WIDER, Helsinki		X		
<u>V</u>				
Ulkoasiainministeriö	2			
YK-edustusto, New York		X		
YK-edustusto, Geneve		X		
Suomen Pariisin-suurlähetystö	1			
Suomen Wienin-suurlähetystö		X		
Suomen Nairobini-suurlähetystö				X
YHT. 20	11	6	2	3

Kuten taulukon 1 vastausmääristä näkyy, aineisto edustaa hyvin YK-tiedotustyötä tekeviä YK-liittoa ja UNRIC:ia (ryhmä I) sekä YK-järjestöjä Suomessa (ryhmä II), sillä kaikki järjestöt yhtä lukuun ottamatta vastasivat kyselyyn. Ainoastaan yhden Suomen YK-järjestön (Pakolaisapu) ei ollut mahdollista vastata suomennostoiminnan vähäisyyden vuoksi (taulukossa kohta "Ei suom."). Myös Suomen ulkopoliittisten toimijoiden (ryhmän V) YK-käännöstoiminnasta saa jonkin verran viitteitä kyselyvastausten perusteella, lähinnä ulkoasiainministeriön osalta. Tärkein tieto

kuitenkin on se, että useimmissa Suomen YK-edustustoissa ei käännetä juurikaan tai ollenkaan YK-tekstejä suomeksi, ja siksi kolme edustustoa neljästä ei osallistunut kyselyyn. Ryhmän III eli Suomea palvelevien pohjoismaisten YK-järjestöjen käännöstoimintaa tutkimus puolestaan ei valota kovinkaan paljon, sillä kaksi viidestä (FAO ja WHO) ei vastannut lainkaan, vaikka lähestyin järjestöjä kahteen otteeseen. Kahdessa järjestössä (UNHCR¹⁴ ja UNFPA¹⁵) suomennostoiminta oli sähköpostivastausten mukaan ulkoistettu, ja vain yhdestä järjestöstä (WFP) tuli varsinainen kyselyvastaus. Siellä on suomalainen harjoittelija, joka tekee käännöksiä. Ryhmässä IV eli YK:n Suomen-erityisyksiköissä Heunissa¹⁶ ja UNU-WIDER:issä¹⁷ ei sähköpostivastausten mukaan harjoiteta lainkaan käännöstoimintaa, joten ne rajautuivat tässä vaiheessa kokonaan pois tutkimuksen piiristä.

Jos aineistoa tutkittaisiin määrällisesti, olisi ongelmallista että aineistossa on kaksi vastausta UNRIC:ista ja kaksi Ulkoministeriöstä, ja muista järjestöistä vain yksi. Tutkimus on kuitenkin laadullinen ja siksi on pelkästään edullista, että kyselyyn tuli useampikin vastaus samoista paikoista. Ensinnäkin ne tuovat vaihtelevia näkökulmia saman järjestön käännöstoiminnasta, ja toiseksi nimenomaan UNRIC on erityisen keskeisessä asemassa suomenkielisessä YK-tiedottamisessa, joten sen painoarvo on tutkimuksessa ansaittu.

On tärkeää jo tässä vaiheessa huomata, että vaikka tutkimus tarjoaakin monenlaista tietoa *YK-järjestöjen* käännöstoiminnasta, siitä ei kuitenkaan voida tehdä yleistyksiä yksittäisten *YK-kääntäjien* osalta, sillä heitä on kyselyn tulosten mukaan huomattavasti enemmän kuin järjestöjä ja kyselyvastauksia (ks. luku 6.1). Tässä tutkimuksessa esitetyt päätelmät YK-kääntämisestä koskevat siis vain järjestötasoa eivätkä niinkään kääntäjätasoa. Yksittäisten YK-kääntäjien tarkemmaksi tutkimiseksi

¹⁴ Norman, Kristina Rodriguez. 2008. Sähköpostiviesti: Re: Finnish-speakers in your UN Office? Lähettäjä: RODRIGUK@unhcr.org. Vastaanottaja: annariikka.marttinen@uta.fi. 4.8.2008 klo 10.10.

¹⁵ Strandlod, Mette. 2008. Sähköpostiviesti: Re: Finnish-speakers in your UN Office? Lähettäjä: mette.strandlod@unfpa.dk. Vastaanottaja: annariikka.marttinen@uta.fi. 11.8.2008 klo 10.13.

¹⁶ Pääkkönen, Auli. 2008. Sähköpostiviesti: Asia: kysely YK-kääntämisestä. Lähettäjä: heuni@om.fi. Vastaanottaja: annariikka.marttinen@uta.fi. 13.8.2008 klo 11.28.

¹⁷ Vehmaanperä, Ans. 2008. Sähköpostiviesti: kysely YK-kääntämisestä. Lähettäjä: ans@wider.unu.edu. Vastaanottaja: annariikka.marttinen@uta.fi. 4.8.2008 klo 12.47.

tarvittaisiin uusi, laajempi tutkimus, joka kohdennettaisiin suoraan yksittäisille kääntäjille.

6 Kyselyvastaukset: Suomenkielisen YK-käännöstoiminnan profiili

Tässä luvussa esittelen kyselylomakkeesta (ks. liite 1) saadut vastaukset. Etenen kyselyn kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Tutkimuskysely jakautui neljään osaan, kysymyksiin 1–10 (YK-kääntäjien tausta ja työnkuva), 11–18 (käytännön käännöstyö) ja 19–25 (kääntämisen ohjeistus, tavoitteet ja arvostus) sekä palauteosaan, jossa vastauksiaan sai vielä tarvittaessa täydentää tai kommentoida.

6.1 YK-kääntäjien tausta ja työnkuva

Kyselyn ensimmäisessä osassa (kysymykset 1–10) kartoitettiin YK-kääntäjien taustaa ja yleistä työnkuvaa.

Kuten luvussa 5.2 kerrottiin, kyselyyn vastasi kolme kääntäjää YK-tiedotusjärjestöistä (YK-liitto ja UNRIC), neljä Suomen YK-järjestöistä, yksi kääntäjä pohjoismaisista YK-järjestöistä (WFP), ja kolme kääntäjää ulkoasiainhallinnosta (kaksi ulkoasiainministeriöstä ja yksi Suomen Pariisin-suurlähetystöstä) (ks. luku 5.2, taulukko 1).

Vastanneiden järjestöjen ryhmä on moninainen, ja yhtä monipuolisia olivat vastanneiden kääntäjien tehtävänimikkeet ja toimenkuvat. Vaikka kaikki vastaajat siis käänsovätkin YK-tekstejä osana työtään (josta tämän tutkimuksen nimike 'YK-kääntäjä'), yhdestätoista vastaajasta ainoastaan kaksi oli myös viralliselta tehtävänimikkeeltään kääntäjä (ulkoasiainministeriön kääntäjät). Muiden vastaajien tehtävänimikkeet olivat information assistant, public information assistant, suunnittelija, viestintäpäällikkö, tiedottaja, järjestökoordinaattori, assistentti ja harjoittelija. Tehtävänkuvien monipuolisuudesta johtuen onkin luonnollista, että kaikki vastaajat – varsinaiset kääntäjät mukaan lukien – sanoivat kääntävänsä YK-tekstejä vain osana työtään, muiden tehtävien ohessa.

Kaikki ulkopoliittisten toimijoiden ryhmään (V) kuuluvat kolme vastaajaa olivat vakituisissa työsuhteissa, kun taas muista vastaajista puolet (4) oli vakituisessa ja puolet (4) määräaikaisessa työsuhteessa.

Myös vastaajien koulutustausta ja aiempi työkokemus kääntämisestä vaihtelivat. Ulkoasiainhallinnon kolme kääntäjää olivat ainoita, joilla on taustalla kääntämisen tai kielitieteiden opintoja. Kaikkien muiden järjestöjen vastaajat olivat valtiotieteilijöitä. Heistä viisi oli valtiotieteiden maistereita, yksi saman alan kandidaatti ja kaksi ylioppilasta. Tutkinto liittyy vahvasti tehtävien vakinaisuuteen: yhtä lukuun ottamatta kaikkien maistereiden työpaikka oli vakituinen, muiden taas määräaikainen. Tutkintojen aineyhdistelmät muistuttivat toisiaan. Yleisimpiä opiskeltuja aineita olivat mm. valtio-oppi ja kehitysmaatutkimus sekä viestintä ja tiedotusoppi.

Kääntämiskokemuksen valossa kääntäjät jakoutuivat kahteen hyvin erilaiseen ryhmään: kaikilla ulkoasiainhallinnon kolmella kääntäjällä oli vuosien kokemus kääntämisestä, kun taas kahdeksasta YK-järjestöjen kääntäjästä aiempaa käänkökokemusta oli vain kolmella ja heilläkin hyvin vähän.

Kielisuuntien valossa vastaajat jakaantuivat niin ikään kahteen ryhmään. Yhdestätoista vastaajasta puolet (6) teki suomentamisen lisäksi käänköksiä myös muille kielille. Ulkoasiainhallinnon kaikki kolme kääntäjää käänköivät muillekin kielille kuin suomeksi, ja itse asiassa heidän käänköksistään reilusti suurin osa (kaikilla yli 75 %) suuntautui muille kielille. YK-järjestöjen kääntäjien kohdalla tilanne oli päinvastainen: he käänköivät pääasiassa äidinkieleensä päin, ja paljon pienemmän osan (kaikilla alle 30 %) englanniksi.

Suurimmassa osassa järjestöjä oli kyselyyn vastanneen kääntäjän lisäksi myös muita työntekijöitä, jotka käänköivät YK-tekstejä suomeksi. Ainoastaan kahdessa järjestössä, UNDP:llä Suomessa ja WFP:llä Kööpenhaminassa, kääntäjiä oli vain yksi. Muissa järjestöissä kääntäjiä oli useampia. Viiden vastaajan järjestöissä kääntäjiä oli vaihtelevasti 1–3, ja kolmen vastaajan järjestöissä 5–10. Vähiten käänköksiä tekeviä työntekijöitä oli YK-liitossa, UNRIC:issa ja Pariisin lähetystössä, ja eniten Suomen YK-järjestöissä ja ulkoasiainministeriössä. Monet vastaajat ilmoittivat kääntäjien määrän arviona, esim. ”1–3” tai ”5 kääntäjää + useita muita”. Epätarkkuudet

kääntäjien määrän ilmoittamisessa johtuvat todennäköisesti siitä, että työntekijöiden työnkuvat eivät ole niin selvärajaisia, että yksiselitteiset kääntäjät olisi heidän joukostaan helppo nimetä. Jos suomeksi kääntävien työntekijöiden kokonaismäärää tutkituissa järjestöissä arvioidaan vastausten perusteella karkeasti, lukumäärä liikkuu arviolta 20:n ja 35:n kääntäjän välillä.

Kysymyksessä 10 kysyttiin, oliko vastaaja itse päävastuussa työpaikkansa käännöstoiminnasta. Vain harva vastaaja oli. Kyselyyn vastasivat ainoastaan YK-liiton, UNDP:n ja WFP:n käännöstoiminnan päävastaavat, ja heidänkin tilanteensa on se, että järjestöissä on joko yksi tai ei yhtään muuta kääntäjää. Kysely ei siis tavoittanut laajemmin käännöstoiminnasta päättäviä tahoja, ja tähän voi olla kaksi hyvin erilaista syytä. Ehkä päävastuuhenkilöillä ei ollut aikaa osallistua kyselyyn, mutta toinen ja kenties todennäköisempi vaihtoehto on, että käännöstoiminnasta päättävät ovat muita kuin käännöstoimintaan osallistuvia henkilöitä (esimerkiksi muita esimiehiä tai muusta hallinnosta vastaavia). He eivät itse tee käännöksiä ja siksi eivät kuuluneet kyselyn varsinaiseen kohderyhmäänkään.

6.2 Käytännön käännöstyö

Kysymykset 11–18 käsittelivät YK-aiheista käännöstyötä käytännön tasolla.

Yhtä suomenruotsalaista vastaajaa lukuun ottamatta kaikkien vastaajien äidinkieli oli suomi. Kuten edellisessä alaluvussa 6.1. ilmeni, vastaajat jakautuivat kahteen ryhmään sen mukaan, käänisivätkö he etupäässä suomeksi vai muille kielille. Kolme käänsi etupäässä muille kielille, kahdeksan enimmäkseen suomeksi. Kaikki vastaajat tekivät kuitenkin jonkin verran YK-tekstien suomennoksia, sillä se oli lähtökohta jo kyselyyn vastaamiseen sinänsä. Kielissä, joista suomennoksia tehtiin, ei ollut kovinkaan paljon vaihtelua. Kaikki paitsi yksi Pariisin lähetystön kääntäjä suomensivat englannista. Sen lisäksi neljä kääntäjää suomensi ranskasta, samoin neljä ruotsista. Muita kieliä, joista suomennettiin, olivat espanja (1) sekä yhden kääntäjän yhdistelmä tanska, norja ja viro. Käännöksiä tehtiin siis myös muista kuin virallisista YK-kielistä. Sitä selittää se, että Pohjoismaissa YK-yhteistyö on tiivistä ja esimerkiksi Kööpenhaminan monet YK-toimistot palvelevat kaikkia pohjoismaita (ks.

luku 2.3). Niinpä myös pohjoismaiset kielet ovat käytössä YK-viestinnässä. Virallisista YK-kielistä venäjistä, kiinasta tai arabiasta puolestaan vastaajat eivät tehneet lainkaan käännöksiä.

Suomennettavien tekstilajien kirjo oli laaja, mutta jälleen ulkoasiainhallinnon kääntäjien ja YK-järjestöjen kääntäjien työnkuvat poikkesivat toisistaan. Kolmen ulkoasiainhallinnon kääntäjän työnkuva sisälsi suppeammin harvempia tekstilajeja: toinen ulkoasiainministeriön kääntäjistä suomensi pelkästään yksittäisiä lauseita tai termejä (muiden käännöstöiden ollessa englanniksi tai muille kielille) ja Pariisin-suurlähetystön kääntäjä ainoastaan muistioita ja pöytäkirjoja. Ulkoasiainhallinnon kääntäjien vastauksista myös puuttuivat YK-järjestöjen kääntäjien vastauksissa toistuneet Internet-sivut sekä sisäiset ja ulkoiset tiedotteet. YK-järjestöjen kääntäjien työ puolestaan oli huomattavan monipuolista. Kaikki kahdeksan kääntäjää käänsivät esitteitä, Internet-sivuja ja tiedotteita (8). Lähes yhtä moni käänsi myös kokonaisten tekstien lisäksi yksittäisiä lauseita ja termejä (5) sekä sisäisiä tiedotteita (5). Verrattain yleisiä olivat myös muistiot tai pöytäkirjat (4) sekä säädökset (3). Hieman käännettiin myös kirjeitä (2) ja muita tekstilajeja (2), mutta kukaan kääntäjistä ei kääntänyt ohjeita tai manuaaleja.

Lähes kaikki kääntäjät käänsivät tekstejä, jotka oli laadittu muissa YK-järjestöissä (9 mainintaa 11 vastaajasta) tai kääntäjän omassa YK-järjestössä (7). Lisäksi neljä kääntäjää käänsi myös tiedotusvälineiden tekstejä ja kolme kääntäjää muista lähteistä tulevia tekstejä. Tärkeimmät muut lähteet olivat muut kansainväliset järjestöt sekä viranomaiset. Tämä kysely ei kuitenkaan tuottanut tarkempaa tietoa käännösten laatimispaikkojen suhteellisista määristä eli siitä, mistä tulee eniten käännettäviä tekstejä ja mistä vähemmän.

Myös käännösten julkaisupaikoista kysely tarjosi vain hyvin yleisen tason tietoa. Kaikki kääntäjät käänsivät tekstejä julkaistavaksi verkossa (11 mainintaa 11:stä), ja lähes kaikki myös julkaistavaksi painettuna (9) sekä muuhun julkiseen käyttöön (9). Myös oman järjestön sisäiseen käyttöön käännettiin paljon tekstejä (8 mainintaa), kun taas muiden järjestöjen sisäiseen käyttöön melko vähän (2). Yleisellä tasolla vastaukset siis tarjoavat ainakin sen tiedon, että YK-kääntäjien työ on suurelta osin yleisön palvelemista ja työn tulokset julkisia. Koska tieto käännösten laatimis- ja

julkaisupaikoista jäi tutkimuksen perusteella kuitenkin vielä suhteellisen pinnalliseksi, on vaikea kuvata tarkemmin vaikkapa YK-järjestöjen käännösprosessien kulkua tekstin tuottamisesta kääntämiseen ja julkaisuun.

Kysely kartoitti hyvin yleisellä tasolla myös YK-kääntäjien käännösstrategioita. Tärkein tulos oli se, että jälleen ulkoasiainhallinnon kääntäjien ja YK-järjestöjen kääntäjien strategiat poikkesivat selvästi toisistaan. Ulkoasiainhallinnon kolme kääntäjää käänsivät tekstin useimmiten lähes sellaisenaan, kun taas kaikki YK-järjestöjen kääntäjät (8) käänsivät tekstin useimmiten muokkaamalla siitä uuden version lyhentämällä tai lisäämällä tietoja. Erikseen mainittiin kuitenkin viralliset YK-dokumentit ja esimerkiksi järjestön pääsihteerin viestit, jotka käännettiin mahdollisimman sellaisenaan:

(Muokkaan tekstistä uuden version) tai sitten käännän tekstin lähes sellaisenaan, jos on kyse Ban Ki-moonin viesteistä! (UNRIC2)

Kääntämisessä käytetyistä apuvälineistä yleisimpiä olivat Internet-sanakirjat (10 mainintaa 11:stä), muut sanakirjat (7), vanhat käännökset (7) ja kollegoiden apu (7). Hieman harvempi käytti apunaan sanastoja, esim. avoimia YK-sanastoja (5) tai muita avoimia (4) tai suljettuja (3) sanastoja. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan käyttänyt suljettuja YK-sanastoja. Yhdelläkään vastaajista ei ollut käytössään myöskään käännösmuistiohjelmia. Kysely ei tuottanut tarkempaa tietoa siitä, mitä sanastoja kääntäjät työssään käyttivät, sillä kääntäjiä ei pyydetty vastauksissaan nimeämään sanastoja erikseen.

Kukaan vastaaja ei myöskään tämän kysymyksen kohdalla maininnut käyttävänsä rinnakkaistekstejä, konkordansseja tai nykyään yhä useammin kääntämisen apuna käytettävää Googlea. Rinnakkaistekstien puuttuminen vastauksista voi johtua siitä, että ne ehkä sekoitettiin yhtenä valmiina vastausvaihtoehtona olleisiin vanhoihin käännöksiin. Googlea puolestaan ei välttämättä mielletty ns. viralliseksi kääntämisen apuvälineeksi ja sitä ei siksi vastattu ”muu”-kohdassa, vaikka esimerkiksi yksi vastaaja mainitsi Googlen toisaalla vastauksissaan.

Ainoa kyselyn tarjoama tarkempi tieto YK-järjestöjen käytännön käänösprosessin kulusta oli se, että yhtä lukuun ottamatta kaikki YK-kääntäjät käänsivät tekstit useimmiten yksin, ilman tekstien laatijoiden tai kollegoiden apua. Lisäksi yhdestätoista vastaajasta ainoastaan kolme oli silloin tällöin yhteydessä oman järjestönsä ulkopuolisiin kääntäjiin YK-käänösongelmissa. Yhteistyötä tapahtui vain YK-liiton ja ulkoasiainministeriön välillä, mutta ei muiden YK-järjestöjen toimijoiden kesken. Esimerkki yhteistyöstä oli YK-liiton ja ulkoasiainministeriön kääntäjien keväällä 2008 aloittama YK-termien suomennosprojekti, joka oli lähtenyt liikkeelle Brysselin UNRIC:in aloitteesta. Projekti oli kuitenkin kesään 2008 mennessä edennyt hyvin hitaasti tai ei ollenkaan kääntäjien muiden kiireiden vuoksi.¹⁸

Vastauksista nousi esiin mielenkiintoinen ristiriita sen suhteen, toivottiinko YK-kääntäjien välille lisää yhteistyömahdollisuuksia vai ei. Niitä pitivät toivottavina UNRIC:in ja WFP:n edustajat (ryhmät I ja III, yht. 3), kun taas Suomen YK-järjestöjen edustajat (ryhmä II, yht. 4) eivät kaivanneet yhteistyötä. Erikseen yhteistyötoiveita eivät enää maininneet YK-liiton ja ulkoasiainministeriön kääntäjät, mutta se todennäköisesti johtuu siitä, että he olivat jo mukana jonkinasteisessa yhteistyössä. Yhteistyöstä YK-kääntäjien ja -järjestöjen välillä ei kuitenkaan saada täysin tarkkaa kuvaa tämän tutkimuksen perusteella. Kääntäjiä ei esimerkiksi kyselyssä pyydetty tarkentamaan, millaista heidän yhteistyönsä on muiden kääntäjien kanssa silloin, kun sitä tapahtuu. Lisäksi tarkempi kuva saataisiin vain, jos haastateltaisiin muitakin kääntäjiä YK-järjestöissä kuin niitä, jotka kyselyyn nyt osallistuivat. Eri kääntäjillä saattaa samankin järjestön sisällä olla erilaisia toiveita.

6.3 Kääntämisen ohjeistus, tavoitteet ja arvostus

Kysymykset 19–25 käsittelivät kääntämiseen saatua ohjeistusta, kääntämisen tavoitteita ja asemaa muiden työtehtävien rinnalla.

Ainoastaan ulkoasiainministeriön kahdella kääntäjällä oli käytössään virallisia kirjallisia käänösohjeita, joihin kääntämisessä voi tarvittaessa tukeutua.

¹⁸ Talonen, Irma. 2008. Sähköpostiviesti: FW: YK-kääntäjiä ulkoministeriössä? Lähettäjä: Irma.Talonen@formin.fi. Vastaanottaja: Annariikka.Marttinen@uta.fi. 30.7.2008 klo 14.24.

Ulkoasiainministeriössä ohjeistuksia on ainakin kaksi: virallisempi *Valtiosopimusten suomentaminen. Suositus 10.2.2005.* sekä epävirallisempi *Mitä on hyvä tietää ennen kuin otat yhteyden kääntäjään...* Jälkimmäinen mainittiin vastauksissa käännösohjeena, vaikka sen voisi nimen perusteella olettaa ohjeistavan ennen kaikkea käännöksiä tarvitsevia henkilöitä. Ohjeistus valtiosopimusten suomentamisesta on saatavana myös Internetissä osana ohjeistusta säädösten kääntämisestä vieraille kielille¹⁹. Kaikilta muilta YK-käännöksiä tekeviltä järjestöiltä vastaavanlaiset käännösohjeet puuttuivat, tai jos sellaisia olikin, kääntäjät eivät ainakaan tiedäneet niiden olemassaolosta.

Läheskään kaikissa järjestöissä ei kääntäjien mukaan myöskään ole epävirallisia ohjeita kääntämiseen. Niitä oli ainoastaan ryhmien I ja III kääntäjillä eli YK-tiedotusjärjestöillä ja pohjoismaisella YK-järjestöllä. Epävirallisia *kirjallisia* ohjeita oli ainoastaan YK-liiton ja UNRIC:in kääntäjillä: YK-liitolla sanasto YK-toimielinten nimistä ja UNRIC:illa lista YK-lyhenteistä. Lisäksi UNRIC:illa on yleisluontoista, kirjoittamatonta ohjeistusta erilaisten YK-päivien, -tapahtumien ja -ohjelmien nimien kääntämiseen:

Pyritään kääntämään päivien nimet niin, että ne ovat samaa muotoa kun muut vastaavat. Eri tapahtumien tai kampanjoiden nimiä ei käännetä väkisin, vaan yritämme löytää tavan selittää mikä on kyseessä, esim. 'The Holocaust Outreach Programme'. (UNRIC1)

YK-liiton ja UNIRIC:in lisäksi WFP:n kääntäjä oli ainoa, joka mainitsi vastauksissaan minkäänlaisista kääntämistä sääntelevistä *kirjoittamattomista* ohjeista. WFP:n epävirallinen ohjeistus liittyy tekstien käännöksenomaisuuden välttämiseen:

Yleisohjeena se, että tekstin pitää näyttää siltä, kun se olisi alkuperäisesti kirjoitettu ... ja tehdään esim. lehdistöiedotteista mahdollisimman julkaisukelpoisia sellaisenaan. (WFP)

Se, etteivät ryhmän II eli Suomen YK-järjestöjen vastaajat (UNDP, UNICEF, UNIFEM ja Väestöliitto) maininneet kirjallisista tai kirjoittamattomista käännösohjeista mitään, ei välttämättä tarkoita, ettei mitään epävirallisiakaan – esimerkiksi sanallisia – ohjeita

¹⁹ Ks.

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisusarjat/Toimintajahallinto/Toiminnanjarahallinnonarkisto/Toimintajahallinto2006/1163178945135>

olisi. Niiden olemassaoloa ei välttämättä kuitenkaan edes tiedosteta ja siksi osata lausua ääneen, jos ne ovat olemassa vain hiljaisena tietona toimintatavoissa eivätkä auki kirjoitettuina sääntöinä.

Kysyttäessä kääntäjien lisäkoulutusmahdollisuuksista ulkoasiainhallinnon (ryhmä V) ja YK-järjestöjen (ryhmät I-III) kääntäjät erottuivat jälleen selkeästi toisistaan.

Ulkoasiainhallinnon kääntäjät olivat kaikki käyttäneet lisäkoulutusmahdollisuuksia hyväkseen, kun taas muista kahdeksasta kääntäjästä ainoastaan kahdella oli mahdollisuus lisäkoulutukseen, ja hekään eivät olleet käyttäneet mahdollisuutta hyväkseen. Koulutusta kuitenkin kaivataan, sillä neljä kuudesta kääntäjästä olisi sitä toivonut.

YK-käännöstoiminnan tavoitteellisuuden selvittämiseksi kyselyssä kysyttiin, miten YK-kääntäjät näkivät oman työnsä. Kun vastaajia pyydettiin kuvailemaan omin sanoin oman käännöstyönsä tavoitetta tai tarkoitusta, vastauksia oli luonnollisesti yhtä monta kuin vastaajakin. Tavoitteet ja työn tarkoitus nähtiin monenlaisista näkökulmista. Suhteellisen suppeassa vastauksessa ei luonnollisestikaan mahdu analysoida koko käännöstyön luonnetta, mutta lyhyt omin sanoin tiivistys paljastaa kuitenkin mielenkiintoisella tavalla sen, mikä kääntäjällä on aivan päällimmäisenä mielessä omaa kääntämistään reflektoidessaan. Noin yksi kolmasosa vastaajista (4) liitti käännöstyönsä tavoitteet ennen muuta tekstitasoon ja itse käännöksiin, kun taas kaksi kolmasosaa (7) pohti oman kääntämisensä roolia järjestön ja viestinnän kannalta.

Tekstitason tavoitteita pohtineet neljä kääntäjää keskittyivät hieman eri näkökulmiin vastauksissaan. Kahden vastaajan vastaukset oli riisuttu kaikesta ylimääräisestä: he totesivat tavoitteensa olevan tuottaa yhdellä kielellä sanottu asia toisella kielellä, esimerkiksi:

(Tavoite on) välittää kirjoitettu sanoma kohdekielellä mahdollisimman hyvin.

(UM1)

Kaksi puolestaan kiinnitti huomiota tekstin ominaisuuksiin ja erityisesti selkeyteen ja informatiivisuuteen pitäen niitä tärkeimpinä tavoitteinaan. Näin tekstitason tavoitteet

linkittyivät hieman myös järjestön yleisempiin päämääriin esimerkiksi YK-tiedottamisessa:

(Tavoitteena on) tuottaa suomenkielistä, informatiivista tekstiä, joka käsittelee ajankohtaisia YK-aiheita ja/tai YK-järjestelmää ja sen kehittämistä. (YK-liitto)

Lopuissa seitsemässä vastauksessa painottuivat enemmän järjestötason pohdinnat kääntämisen roolista. Kaksi seitsemästä pohti kääntämisen roolia *oman järjestön sisällä*. Pariisin-suurlähetystössä suurin osa kääntämisestä on suomeksi laadittujen normien kääntämistä ranskankielisille työntekijöille eli järjestön omien työntekijöiden palvelemista. Ulkoasiainministeriön toinen kääntäjä puolestaan tiivistä kääntämisen roolin olennaisena osana ministeriön toimintaa seuraavasti:

(Käännöstyön tarkoitus on) ulkoasiainhallinnon toiminnan tukeminen kielellisin keinoin. (UM2)

Viisi kääntäjää puolestaan keskittyi vastauksissaan kääntämisen rooliin osana järjestön *ulkoista viestintää*. Tavoitteena nähtiin ennen kaikkea järjestön toiminnasta tiedottaminen, ja viestinnän kohteet miellettiin joko yleisesti mediana tai muuna epämääräisempänä yleisönä (2), mutta myös konkreettisempina kohdeyleisöinä (3). Esimerkki kääntämisestä osana yleistä viestintää:

(Kääntäminen on) melko säännöllinen, tärkeä osa järjestömme tiedottamis- ja vaikuttamistyötä. (UNIFEM)

Yksittäisinä viestinnän kohteina mainittiin esimerkiksi järjestön toiminnasta kiinnostuneet sekä järjestön tukijat, esimerkiksi Suomen valtio ja yksityiset lahjoittajat. Kääntäminen yhdistettiin siten jälleen myös järjestön kokonaisvaltaisempiin päämääriin, kuten seuraavassa vastauksessa hyvin ilmenee:

(Tavoitteena on) jakaa WFP:tä koskevaa tietoa Suomeen maamme päämedioiden sekä järjestömme internet-sivujen kautta. Tietoisuuden kasvattamisella ja näkyvyydellä pyrimme saamaan lisälahjoituksia Suomen valtiolta sekä myös yksityisiltä lahjoittajilta. (WFP)

Työn tavoitteiden lisäksi YK-kääntäjiä pyydettiin vertaamaan käännöstyönsä tärkeyttä muihin työtehtäviinsä ja oman järjestönsä muiden työntekijöiden tehtäviin. Noin puolet vastaajista (6) koki käännöstyön olevan tasavertaisessa asemassa muihin omiin työtehtäviinsä nähden. Kaksi YK-järjestöjen kääntäjää piti kääntämistä tärkeämpänä kuin muita tehtäviä ja kaksi (YK-järjestön kääntäjä ja suurlähetystön kääntäjä) vastaavasti vähemmän tärkeänä. Yksi ulkoasiainministeriön kääntäjä ei osannut ilmaista kantaansa. Kun kääntämistä verrattiin muiden työntekijöiden tehtäviin, lähes kaikki (9) pitivät kääntämistä samanarvoisena, mutta kaksi YK-järjestöjen kääntäjää vähemmän tärkeänä.

Tutkimuksen tavoitteen kannalta mielenkiintoisin kysymys kuului, mitä kahta piirrettä YK-kääntäjät haluaisivat oman järjestönsä käännöstoiminnassa kehittää tai muuttaa. Vastauksen rajoittaminen ennalta vain kahteen piirteeseen aiheuttaa sen, ettei kysely pysty paljastamaan kaikkea mahdollista, mitä käännöstoiminnan kehittämisestä olisi mielenkiintoista tietää. Rajallisetkin vastaukset osoittavat kuitenkin selkeästi, mitä kääntäjillä on kaikkein tärkeimpänä mielessään. Avoin kysymys valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan vapautti kääntäjät mainitsemaan juuri ne kohdat, jotka heille olivat tärkeimpiä, ja mahdollisti myös sellaisten asioiden ilmitulon, joita kyselyn laatija ei välttämättä olisi tullut ajatelleeksi.

Jotkut vastaajista mainitsivat useammankin kuin kaksi kehityskohdetta, kun taas yksi vastaaja ei osannut mainita mitään kehityskohteita. Kaksi oli tyytyväinen toimintaan nykyisellään eikä kokenut tarpeelliseksi mainita mitään. Vastaamatta jättäminen silloinkin, kun siihen erikseen tarjotaan mahdollisuus, voi tietenkin tarkoittaa, että asiat ovat hyvin ja osapuolet tyytyväisiä. Näin varsinkin kun mielipide ilmaistaan selkein sanankääntein: *En haluaisi muuttaa (käännöstoiminnassa) mitään.*

(Väestöliitto) ja *(Kääntäminen) toimii tyydyttävästi nykyisellä tavalla.* (UNDP) Se voi kuitenkin tarkoittaa myös sitä, että vastaaja ei ole pohtinut asiaa tarkemmin (mistä kertoo esimerkiksi se, että toinen vastaajista toivoi toisaalla kyselyssä mahdollisuutta lisäkoulutautumiseen) tai että käännöstoiminnan kehittämistä ei yleisesti pidetä tarpeellisena. Jälkimmäistä päätelmää puoltaa se, että samat vastaajat, jotka eivät halunneet esittää parannusehdotuksia, pitivät kääntämistä vähemmän tärkeänä kuin

muiden työntekijöiden tehtäviä järjestössään. Jos kääntämistä ei pidetä kovin tärkeänä, sen kehittämiseenkään ei luonnollisesti tunneta tarvetta panostaa.

Joissakin järjestöissä kyse ei kuitenkaan välttämättä ole siitä, ettei olisi halua panostaa kehittämiseen vaan siitä, että omat vaikutusmahdollisuudet nähdään melko pieninä. Eräs vastaajista esitti parannusehdotuksia, mutta aloitti vastauksensa toteamalla: *Vaikea kysymys. En tiedä onko mitään muutettavissa.* (UNRIC2) Tämä kertoo melko pessimistisestä suhtautumisesta omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja saattaa olla yhteydessä laajemmin kääntäjien roolin näkemiseen YK-järjestöissä melko pienenä (ks. luku 7.2).

Kolme kääntäjää eivät siis esittäneet parannusehdotuksia, ja jäljelle jää kahdeksan vastausta. Se on suhteellisen pieni otos, ja siksi on luontevaa huomioida yksittäisiäkin vastauksissa esiintyneitä asioita eikä keskittyä vain niihin kehityskohtiin, jotka mainittiin useimmin. Seuraavassa olen ryhmitellyt kehitysehdotuksia aihepiireittäin ja sen mukaan, montako kertaa ne mainittiin eri vastaajien vastauksissa. Kehitysehdotuksista muotoutui neljä selkeää aihepiiriä: YK-kääntäjät toivoivat enemmän yhteistyötä YK-järjestöjen kesken (yhteensä 5 mainintaa), enemmän yhteistyötä YK-kääntäjien ja muiden tahojen kesken (4), käännöstoiminnan ammattimaisuuden lisäämistä (4) sekä lisää monipuolisempia resursseja (4).

YK-järjestöjen yhteistyötä toivottiin paljon ja monella tasolla. Ensinnäkin kaivattiin yhteistä termistöä. Kaikista yksittäisistä kyselyvastauksista tämä toive toistui useiten täysin samassa muodossa (3 mainintaa). Kaivattiin sekä lyhenteiden että termien vakiinnuttamista sekä niiden kokoamista sanastoksi, joka olisi helposti kaikkien kääntäjien käytettävissä:

Toivon, että saisimme kasattua yhteisen listan lyhenteistä, jotta kaikki käytämme sanoja nimityksiä ja lyhenteitä. (UNRIC1)

YK-liitosta toivottiin, että sanastoa ylläpitäisi ulkoasiainhallinto tai muu valtiollinen taho. Tähän toiveeseen onkin jo pyrkinyt vastaamaan YK-liiton ja

ulkoasiainministeriön aloittama termienuomennosprojekti, mutta se ei ollut syksyyn 2008 mennessä edennyt alkua pidemmälle (ks. luku 6.2).

Termistön lisäksi kaivattiin yhteistyötä materiaalin vaihtamisessa ja levittämisessä, joiden toivottiin toimivan tehokkaammin. Ehdotettiin myös, että YK-järjestöille voitaisiin laatia yhteiset kääntämisohteet. Monet toiveet tiivistyvät seuraavassa UNRIC-kääntäjän kommentissa:

Toivon, että voisimme parantaa yhteistyötämme YK-tekstejä kääntävien tahojen kesken, ehkä kehittää yhteiset 'säännöt' sekä vaihtaa ja levittää materiaalia paremmin kuin tällä hetkellä. (UNRIC1)

Yhteistyötä muiden kääntäjien ja kielentarkastajien kanssa toivoi niin ikään neljä kääntäjää. Kaksi kääntäjää toivoi lisää tiimityöskentelyä muiden kääntäjien kanssa, ja lisäksi toivottiin yleisemmin apua käännöspulmiin:

Haluaisin hieman käännöskoulutusta ja tahon, jolta voisi kinkkisissä tilanteissa ongelmallisia kohtia tarkistaa. (WFP)

Vain yksi kääntäjä toivoi mahdollisuutta tarkastuttaa käännökset syntyperäisellä kielenpuhujalla.

Käännöstoiminnan ammattimaisuuden lisäämistä toivoi neljä kääntäjää. Se ilmeni käytännön toiveina saada lisää käännöskoulutusta ja parantaa siten ammattitaitoa. Mielenkiintoista kyllä, ammattitaitoa ei haluttu yksinomaan lisätä kouluttamalla kääntäjiä järjestön sisällä, vaan esimerkiksi yksi UNRIC-kääntäjä toivoi, että järjestössä olisi mahdollisuus ulkoistaa joidenkin käännösten tekeminen ja taata siten kääntämisen ammattimaisuus:

Toivosin myös, että meillä olisi rahaa käännättää tekstejä myös ulkoisesti ja ammattitaitoisesti. (UNRIC1)

Tällä hetkellä osa käännöstoiminnasta on ulkoistettu ulkoasiainhallinnossa mutta ei missään muissa kyselyyn vastanneissa järjestöissä²⁰.

Ulkoasiainministeriössä esitettiin halu erikoistua enemmän vain tiettytyyppisten tekstien kääntämiseen, mikä sekin liittyy työn ammattimaisuuden lisäämiseen.

Kääntäjät toivoivat myös **lisää resursseja** työhönsä. Puhtaasti rahaa toivottiin edellä mainittuun ulkoistamiseen mutta myös virallisista YK-dokumenteista tehtyjen käännösten painattamiseen:

Toivoisin, että meillä olisi mahdollisuus (eli rahaa) painattaa enemmän materiaalia suomeksi, esim. eri YK:n julistukset, jotta käännökset jäisivät eloon ja olisivat helpommin saatavissa. (UNRIC1)

Käännösresurssin tarpeeksi voitaneen laskea myös toive, että kartoitettaisiin, mitä virallisia YK-tekstejä on jo käännetty ja koottaisiin tekstit yhteen paikkaan.

Ulkoasiainministeriön yksi kääntäjä oli ainoa, joka toivoi käännösteknisten apuvälineiden käyttöönottoa. Yksi kääntäjä toivoi myös lisää aikaa käännösten tekemiseen.

Hieman hankalemmin kategorisoitava toive on erään kääntäjän nimeämä käännöstoiminnan ajankohtaisuus. Sen voi ajatella tarkoittavan esimerkiksi sitä, että käännökset eivät laahaisi järjestön muun tiedotustoiminnan perässä. Tämän tavoitteen saavuttamiseen luonnollisesti tarvitaan niin yhteistyötä, ammattitaitoa kuin resurssejakin.

²⁰ Ulkoistusta oli kyllä tehty muutamassa pohjoismaisessa YK-järjestössä, jotka eivät sen takia osallistuneet tähän tutkimukseen (ks. luku 5.2).

7 Suomenkielisen YK-käännöstoiminnan nykytila ja kehittäminen

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää suomenkielisen YK-käännöstoiminnan nykytilaa ja sitä, miten se suhteutuu YK-kääntämiseen YK:n ylemmillä tasoilla. Lisäksi tavoitteena oli pohtia institutionaalisen kääntämisen teorian pohjalta, olisiko käännöstoimintaa mahdollista kehittää. Tässä luvussa palaan ensin lukuun 6 ja kokoon yhteenvetoa siitä, millaisia suurempia linjoja suomalaisten YK-kääntäjien vastauksista on mahdollista muodostaa. Sen jälkeen vertaan tuloksia tutkimushypoteeseihin nähdäkseni, mitkä niistä pitivät paikkansa ja mitkä eivät. Lopuksi pohdin, millaisiin kehitystoimiin tutkimustulosten pohjalta olisi tarpeellista ja mahdollista ryhtyä, ja esitän kehitysehdotukset luvun lopussa.

7.1 Kaksi kahtiajakoa

Vastauksissa erottui selkeästi kaksi erityyppistä YK-kääntäjien ryhmää, ulkoasiainhallinnon kääntäjät (ryhmä V) ja YK-järjestöjen kääntäjät (ryhmät I-III). Nämä kaksi ryhmää erosivat toisistaan merkittävästi lähes kaikilla käännöstoiminnan osa-alueilla. Ulkoasiainhallinnon kääntäjillä oli käännöstyöhön enemmän koulutusta ja myös kokemusta siitä, ja lisäksi he olivat kouluttautuneet lisää työnsä ohessa. Kyselyyn vastanneilta YK-järjestöjen kääntäjiltä nämä kaikki kolme useimmiten puuttuivat. Heidän koulutuksensa oli yhteiskuntatieteellinen, käännöskokemusta oli vähän, ja lisäkoulutusmahdollisuuksia vähemmän. Myös käytännön käännöstyössä oli paljon eroja. Ulkoasiainhallinnon kääntäjät käänsivät useimmiten muille kielille kuin suomeksi ja käänsivät harvempia tekstilajeja, kun taas YK-järjestöjen kääntäjät enimmäkseen suomensivat ja käänsivät monia erityyppisiä tekstilajeja. Käännösstrategia oli ulkoasiainhallinnossa usein perinteisempi muokkaamaton käännös, kun taas YK-järjestöjen kääntäjät muokkasivat tekstejä paljonkin. Lisäksi ulkoasiainhallinnossa oli käytössä virallista käännösohjeistusta, mutta YK-järjestöillä ei.

Yhteistä kummallekin ryhmälle oli kuitenkin vaikkapa se, että käytössä ei ollut käännösmuistiohjelmia tai muuta erityistä käännösteknologiaa. Yhteisiä olivat myös

kehitystoiveet. Huolimatta ryhmien välisistä merkittävistä eroista kääntäjien esittämät kehitystoiveet eivät eronneet toisistaan juuri ollenkaan. Ulkoasiainhallinnon kääntäjät kenties käyttivät vastauksissaan enemmän ammattitermejä kuten ”käännösteknologiset apuvälineet” tai ”natiivi kielentarkastaja”, mutta varsinainen toiveiden sisältö oli hyvin samantyyppinen.

Kääntäjätaustan ja käytännön käännöstyön lisäksi kyselyvastauksista hahmottui myös toinen kahtiajako YK-kääntäjien joukossa. Tämä kahtiajako muodostui sen mukaan, kuinka paljon kääntäjät reflektoivat käännöstoimintaansa ja kuinka paljon he olivat halukkaita kehittämään sitä. Kyselyyn vastanneiden Suomen YK-järjestöjen (UNDP, UNICEF, Suomen UNIFEM ja Väestöliitto eli ryhmä II) kääntäjät olivat kyselyn perusteella kaikkein tyytyväisimpiä nykyiseen tilanteeseen, sillä heidän vastauksensa olivat suppeimpia ja he kaipasivat vähiten muutoksia. Heidän ryhmäänsä kuuluvat kääntäjät eivät kaivanneet yhteistyötä muiden YK-järjestöjen kanssa tai mahdollisuutta lisäkoulutukseen samalla tavalla kuin toisen ryhmän, laajempaa tai kansainvälisempää YK-tiedotustyötä tekevien YK-liiton, UNRIC:in ja WFP:n kääntäjät (ryhmät I ja III). Jälkimmäisen ryhmän kääntäjät vaikuttivat halukkaammilta kehittämään käännöstoimintaa nykyisestä ja esittivät aktiivisemmin kehitysehdotuksia kuin toisen ryhmän kääntäjät. He mm. kaipasivat lisää koulutusmahdollisuuksia ja lisää yhteistyötä YK-järjestöjen välillä ja pohtivat muutenkin työtä vastauksissaan laajemmin.

Erot näiden kahden ryhmän välillä saattavat johtua esimerkiksi siitä, että Suomen YK-järjestöjen vastaajat saattoivat olemaan liian kiireisiä kirjoittamaan pitkiä vastauksia kyselyyn. Syy voi kuitenkin myös olla se, että YK-liiton ja UNRIC:in kääntäjät joutuvat järjestöjensä työn yleisen tiedotusluonteen vuoksi muutenkin pohtimaan laajemmin viestintä- ja kääntämiskysymyksiä, ja siksi heidän oli helpompi reflektoida niitä myös kyselyvastauksissaan. Aktiivinen aiempi reflektointi saattoi myös helpottaa kyselyyn vastaamista: vastaajille saattoi tulla helpommin mieleen vaikkapa kääntämisessä käytettäviä epävirallisia, kirjoittamattomia käännösohjeita kuin niille, jotka olivat miettineet asioita vähemmän. Reflektoinnin osuus muistamiseen tuskin kuitenkaan täysin selittää sitä, että YK-liitto-, UNRIC- ja WFP-kääntäjien joukko (ryhmät I ja III) oli kyselyvastausten mukaan ainoa, jolla oli jonkinlaista epävirallista ohjeistusta käytössään kääntämiseen. Aktiivisella työn

pohdinnalla ja ohjeistuksen olemassaololla saattaa olla yhteys sitenkin, että niiden kääntäjien työpaikoissa, joissa on käännösasioita mietitty yleisesti tarkemmin, on myös sen seurauksena todennäköisemmin laadittu kääntämistä helpottavaa ohjeistusta.

Täytyy kuitenkin muistaa, että jokaisesta Suomessa toimivasta YK-järjestöstä kyselyyn vastasi ainoastaan yksi kääntäjä. Kuva Suomen YK-järjestöjen kääntäjien kehittämisinnosta saattaisi siis olla erilainen, jos vastaaja olisi ollut joku toinen kääntäjä tai vastaajia olisi ollut useampia. Vastausten perusteella kuitenkin erottuu melko selkeästi kaksi ryhmää, joista toinen pohtii aktiivisemmin käännöstoiminnan kehittämistä. Siksi voidaan päätellä, että vaikka tutkimuksesta on toivottavasti hyötyä kaikille järjestöille, eniten siitä kokevat kenties hyötyvänsä juuri UNRIC ja YK-liitto.

Ulkoasiainhallinnon kääntäjät (ryhmä V) jäivät tämän jälkimmäisen jaottelun ulkopuolelle, sillä YK-tekstit muodostivat selkeästi pienemmän osan heidän työtään kuin varsinaisten YK-asioiden parissa toimivien järjestöjen kääntäjien. YK-käännöstoimintaan liittyvät kehitysehdotukset eivät olleet niinkään keskeisessä osassa heidän vastauksiaan luultavasti siksi, että YK-kääntäminen on vain yksi osa ulkoasiainhallinnon kääntäjien työtä muiden käännöstehtävien ohessa.

7.2 Hypoteeseihin vertaaminen

Tässä aluvussa vertaan tutkimustuloksia luvussa 4.2 esiteltyihin tutkimushypoteeseihin nähdäkseni, mihin kysymyksiin tutkimus tarjosi vastauksia, mitkä hypoteesit vahvistuivat ja mitkä kumoutuivat.

Tutkimuksen päähypoteesi oli, että YK-käännöstoiminta on Suomessa hajanaisempaa ja vähemmän koordinoitua kuin YK:n päätasolla. Kyselyvastaukset vahvistavat hypoteesin paikkansapitävyyden. Käännöstoiminnan hajanaisuus näkyy erityisesti siinä, miten vähän kääntämiseen on saatavissa kaikille yhteistä ohjeistusta ja siinä miten vähän eri järjestöjen kääntäjät ovat yhteistyössä keskenään. Joillakin järjestöillä on käännösohjeita, mutta ne ovat järjestökohtaisia ja vain epävirallisia kaikkialla muualla paitsi ulkoasiainministeriössä. Yhteistyötä käännösasioissa on

ainoastaan YK-liiton ja ulkoasiainministeriön välillä jonkin verran, mutta muuten kaikki järjestöt toimivat omillaan. Yhteisen ohjeistuksen ja yhteistyön puuttuessa ei näin ollen missään tapauksessa voida puhua yhtenäisestä suomalaisesta YK-käännöstoiminnasta, joka olisi samalla tavalla institutionalisoitunutta kuin esimerkiksi YK-kääntäminen YK-toimielimissä tai vaikkapa EU-kääntäminen.

Ensimmäinen alahypoteesi liittyi kansainvälisten järjestöjen dokumenttien tuottamisprosessiin (ks. myös luku 3.3.1) ja siihen, että suomeksi toimivissa YK-järjestöissä prosessi saattaisi järjestöjen pienemmän koon ja pienemmän työntekijämäärän takia olla lineaarisempi kuin kansainvälisten järjestöjen ylätasolla. Tutkimus osoittaa, että näin onkin. Kukaan tutkimukseen vastanneista suomalaisista YK-kääntäjistä ei kääntänyt tekstejä yhteistyössä tekstien laatijoiden ja erittäin harvoin myöskään toisten kääntäjien kanssa. Niinpä kääntämismalli ei ole kansainvälisten järjestöjen tapaan edestakainen vaan lineaarinen: käännettävä teksti laaditaan yhtäällä ja se tulee käännettäväksi YK-kääntäjälle toisaalle, mutta tahojen välillä ei ole enempää yhteyttä eikä teksti palaa prosessin aikana tekijälleen esimerkiksi tarkastettavaksi. Tekstien tuottamisprosessin kaikki ulottuvuudet eivät kuitenkaan tulleet ilmi tässä tutkimuksessa, sillä tekstien laatimis- ja julkaisupaikkoja kartoitettiin melko suppeasti.

Toisessa alahypoteesissa oletettiin, että suomalainen YK-kääntäjä olisi yksilöllisemmin vastuussa tekstistään kuin kollektiivisessa käännösprosessissa mukana oleva YK-kääntäjä järjestön virallisessa käännöskoneistossa (ks. myös luku 3.3.2). Tämä tutkimus vahvistaa hypoteesin kahdella tavalla. Ensinnäkin tekstit laaditaan pikemminkin lineaarisena prosessina, ja toiseksi kääntäjät kääntävät tekstit yksin, ilman yhteistyötä muiden kääntäjien, kollegoiden tai järjestöjen kanssa. Niinpä suomalaisen YK-kääntäjän työ vaikuttaakin jopa yksinäiseltä verrattuna virallisen tason YK-kääntäjien tai monien muiden alojen kääntäjien työhön.

Kolmannessa alahypoteesissa oletettiin suomalaisen YK-kääntäjän jäävän yksilöllisestä vastuustaan huolimatta melko näkymättömäksi (ks. myös luku 3.3.3), ja näin onkin. Siitä huolimatta, että suomalainen YK-kääntäjä on yksilöllisemmin vastuussa tekstistään, hän ei näy käännöstyönsä kautta enempää kuin kollektiivisessa käännösprosessissa mukana olevat kansainvälisten järjestöjen

kääntäjät. Jos näkyvyyttä mitataan vaikkapa sillä, miten helppo käännöstoiminnasta on yleisesti saada tietoa tai miten kääntäjät on huomioitu esimerkiksi järjestöjen Internet-sivuilla, suomalaiset YK-kääntäjät ovat hyvin näkymättömiä.

Tätä tutkimusta tehtäessä kääntäjiä ei ollut helppo löytää. Se johtuu varmasti osaksi siitä, että harva YK-käännöksiä tekevä on päätoimisesti pelkästään kääntäjä: YK-järjestöissä kääntävät tekevät poikkeuksetta käännöksiä vain muiden töiden ohessa. Lisäksi käännettyyn tekstiin merkitään useimmiten vain käännöksen teettänyt järjestö tai tekstin kirjoittaja eikä yksittäisen kääntäjän nimeä. Esimerkiksi lokakuun lopussa 2008 YK-liiton, UNDP:n, UNICEF:in tai Suomen UNIFEM:in Internet-sivuilta ei muutamaa PDF-dokumenttia lukuun ottamatta löytynyt ainuttakaan mainintaa käännöksistä tai kääntäjistä (ks. esim. YK-liitto 2008a; UNDP 2008; UNICEF 2008; Suomen UNIFEM 2008). Monien julkaistujen tekstien voi olettaa olevan käännöksiä, mutta yhdessäkään niistä ei mainittu kääntäjän nimeä vaan ainoastaan kirjoittajan tai järjestön nimi. Tämä otos on toki vain alustava, ja käytänteiden varmistamiseksi tarvittaisiin perusteellinen tutkimus YK-käännöksistä. Joka tapauksessa on tutkimuksen perusteella selvää, että vaikka kääntäjien työ on kyselytulosten mukaan julkista ja paljolti yleisön palvelemista, suomalainenkin YK-kääntäjä on kansainvälisissä järjestöissä toimivien kollegoidensa tavoin suhteellisen näkymätön toimija. Kääntäjän näkymättömyys tarkoittaa myös, että myös suomalaiset YK-tekstit täyttävät institutionaalisen kääntämisen tärkeän tunnuspiirteen: tekstit puhuvat järjestön äänellä, eivät kääntäjänsä (vrt. luku 3.2).

Suomalaisten YK-kääntäjien näkymättömyydellä voi olla suoria seurauksia esimerkiksi siihen, kuinka paljon kääntäjien on mahdollista saada toivomiaan lisäresursseja työhönsä. Jos kääntäjät tekevät työtään näkymättömissä, muun järjestökoneiston taustalla, eikä varsinaisia nimettyjä kääntäjiä edes ole, myöskään käännösresursseihin ei järjestön hallinnon taholta välttämättä olla valmiita panostamaan. Käytännön käännösresurssien lisäksi työn näkymättömyys ja siitä seuraava mahdollinen arvostuksen puute vaikuttavat käännöstoiminnan kehittämiseen kokonaisuutena. Jos työtä ei arvosteta riittävästi, sen kehittämiseen ei välttämättä tunneta tarvetta panostaa. Kaisa Koskinen on saanut samaan aiheeseen liittyviä tuloksia tutkiessaan EU:n komission kääntäjiä: tutkimuksessa selvisi, että käytänteiden uudistaminen on kääntäjien arvojärjestyksessä alimpana (Koskinen

2008, 102). Uudistushaluttomuus saattaa kuitenkin johtua enemmän esimerkiksi kiireestä kuin siitä, etteivät kääntäjät arvostaisi työtään. Tämä pro gradu -tutkimus ei kerro, missä kohtaa arvoasteikkoa käännöstoiminnan kehittäminen suomenkielisillä YK-kääntäjillä on. Kyselyvastauksissa näkyi kuitenkin yhteys sen suhteen, kuinka paljon kääntäjät pohtivat työnsä kehittämistä ja kuinka isossa roolissa kääntäminen muuten oli heidän järjestössään (ks. luku 6.3). Niillä, joiden mielestä käännöstyö oli vähemmän tärkeää kuin järjestön muut tehtävät, oli vähemmän ehdotuksia käännöstoiminnan kehittämiseksi kuin niillä YK-kääntäjillä, jotka pitivät työtään tärkeämpänä tai samanarvoisena kuin järjestön muu toiminta. Otos oli pieni, mutta ainakin alustavasti tutkimus antaisi olettaa, että työn arvostus ruokkii työn kehittämistä – ja päinvastoin.

Neljäs alahypoteesi liittyi kääntämisen tavoitteisiin ja laatuun (ks. myös luku 3.3.4). Monien kansainvälisten järjestöjen, esimerkiksi YK:n ja EU:n, käännöstoiminnan suuntaviivat on laadittu ja tuotu julkisiksi kaikkien nähtäville järjestöjen käännösosastojen Internet-sivuille (ks. esim. European Commission 2008, United Nations 2008). Hypoteesi oli, että suomalaisilta järjestöiltä vastaavanlaiset julkilausutut tavoitteet puuttuvat, ja tutkimus vahvisti hypoteesin paikkansapitävyyden. Esimerkiksi Suomen YK-järjestöjen Internet-sivuilla kääntämistä ja kääntäjiä ei mainittu lokakuussa 2008 lainkaan (Suomen UNIFEM 2008; UNICEF 2008; UNDP 2008), joten ainakin järjestötasolla suomalaisten YK-järjestöjen käännöstavoitteet ovat suurelta yleisöltä pimennossa.

Koska järjestöjen tiedotuksessa ei kerrottu käännöstavoitteista, seuraava vaihtoehto oli kysyä niistä kääntäjiltä itseltään. Kääntäjät määrittelivät työnsä tavoitteet hyvin erilaisin tavoin, mutta suurimmasta osasta vastauksia kuuli, että kääntäjät olivat kyllä pohtineet työtään. Monet asettivat työnsä laajempaan viitekehykseen ja näkivät sen osana järjestönsä kokonaisvaltaisempia, esimerkiksi viestinnällisiä, tavoitteita. Voi olettaa, että tällaiset laajemmat tavoitteet systematisoivat kääntämistä myös käytännön tasolla. Kun käännös nähdään osana järjestön viestinnän onnistumista, käännöksen laatuun ollaan valmiita panostamaan asiaankuuluvasti. Joidenkin kääntäjien näkemys työnsä tarkoituksesta oli kuitenkin huomattavasti yksipuolisempi ja jäi lähinnä tekstitason tavoitteiden pohdinnaksi. Silloin käännöstoiminnan kokonaiskuva saattaa hämärtyä ja sen laatuakaan ei kenties mietitä kovinkaan paljon.

Jos kokonaiskuva on epätarkka, myös käännosten taso voi vaihdella tekstistä toiseen. Osalla kääntäjistä siis oli laajempaa näkemystä tavoitteista, ja niiden voidaan olettaa vaikuttavan positiivisesti käännosten laatuun. Suppeammat tavoitteet eivät välttämättä automaattisesti heikennä laatua, mutta tuskin myöskään parantavat.

Neljännessä hypoteesissa todettiin lisäksi, että järjestötason käännoštavoitteiden puuttuminen voi näkyä selkeästi myös siinä, millaisia vaatimuksia kääntäjille asetetaan. Tämä on tutkimuksen mukaan selkeästi nähtävissä. Koska kääntämistä eivät ohjaile määritellyt tavoitteet järjestön tasolla, kääntämistä tekemään valitaan helposti muiden alojen kuin varsinaisesti kääntämisen osaajia. Tutkimuksessa selvisikin, että suomenkielistä YK-käännostyötä tekevillä oli ulkoasiainhallintoa lukuun ottamatta suhteellisen vähän käännoškoulutusta ja aikaisempaa kokemusta käännostyöstä. Kääntämistä ei siis YK-järjestöissä pidetä työnä, jonka tekemiseen tarvittaisiin alan ammattilaisia. On toki turha haaveilla siitä, että kaikki kuviteltavissa olevat käännookset tuotettaisiin aina ammattikäntäjien voimin, mutta sellaisesta toiveesta ei olekaan tässä kyse. Ennemmin kyse on siitä, että kääntäjille asetettavat vaatimukset kertovat jotain olennaista järjestön käännostoiminnan tavoitteellisuudesta ja samalla institutionalisoitumisen asteesta. Suomenkielisiä YK-käännoksiä tuottavien järjestöjen käännoštavoitteita ei ole määritelty samaan tapaan kuin YK:n päätasolla, mikä tarkoittaa, että myös järjestöjen institutionalisoitumisen aste on alempi.

Viides hypoteesi käsitteli kääntämisen ohjeistusta ja sitä, että suomalaista YK-käännostoimintaa todennäköisesti ohjaavat enemmän rutinoituneet toimintatavat kuin viralliset ohjeet (ks. myös luku 3.3.5). Kyselyn tulosten mukaan on todellakin niin, että hyvin harvoilla YK-kääntäjillä on käytössään virallista ohjeistusta kääntämiseen. Ainoastaan ulkoasiainhallinnon kääntäjillä on käytössään ulkoasiainministeriön virallinen suositus säädösten kääntämisestä. Sentyypiset ohjeet sijoittuvat Scottin kolmesta pilarista keskimmäiseen, yhteisesti sovittuihin normeihin (ks. luku 3.3). Muiden suomalaisten YK-kääntäjien täytyy turvautua joko epävirallisiin termilistauksiin tai sitten pelkästään käytännön muodostamiin toimintatapoihin, eli heidän kääntämistään ohjailevat ainoastaan Scottin määrittelemät kolmannen pilarin normit: rutiinit ja yhteiset olettamukset.

Kuten tämän luvun alussa päähypoteesin vahvistumisen yhteydessä todettiin, suomenkielinen YK-kääntäminen ei ole samalla tavoin institutionalisoitunutta kuin kääntäminen ylemmillä YK-tasoilla. Voisi siis ajatella, että alemman institutionalisoitumisen asteen takia myöskään käännostoiminnan normittamista ei kaivattaisi suomalaisten YK-kääntäjien työssä samassa mittakaavassa kuin niissä kansainvälisissä järjestöissä, joissa institutionalisoitumisen aste on suuri ja käännosvolyymi iso. Voisi olettaa, että jos järjestö on pienempi, käännostoiminta voi hyvin olla epävirallisempaa. Kirjalliset normit eivät toki ole automaattinen tae vaikkapa hyvästä käännoslaadusta, mutta kuten luvussa 3.3 todettiin, normit luovat edes paremmat edellytykset käännoslaadun tavoitteluun. Siksi käännostoiminnan normittamisesta olisi suomalaisissakin YK-järjestöissä hyötyä.

7.3 Matkalla kohti vankempaa institutionalisoitumista

Tutkimuksen taustalla oleva kysymys kuului, voidaanko suomenkielistä YK-kääntämistä kutsua institutionaaliseksi kääntämiseksi vai eroaako se kenties niin paljon kansainvälisten järjestöjen prototyypisistä institutionaalista käännostoiminnasta, että sitä pitäisi kutsua mieluummin joksikin muuksi. Institutionaalista käännosteoriasta nousi viisi kansainvälisen järjestökääntämisen peruspiirrettä. Kun verrataan niitä (ks. luku 3.3) ja niiden avulla muodostettuja hypoteeseja (ks. luku 4.2) tutkimustuloksiin, voidaan todeta, että viidestä piirteestä *ainoastaan yksi* toteutuu samanlaisena suomalaisten YK-järjestöjen käännostoiminnassa. Ainoastaan kääntäjän rooli on sama: näkymätön. Mikään neljästä muusta piirteestä ei toteudu samalla tavalla: tekstintuottamisprosessi on erilainen, kollektiivista vastuuta ei ole, kääntäminen ei ole samaan tapaan tavoitteellista ja sitä eivät ohjaa säännöt samalla tavoin.

Jos nämä viisi piirrettä siis olivat keskeisiä institutionaalisen käännostoiminnan määrittelijöitä kansainvälisissä järjestöissä, herää kysymys, onko koko institutionaalisen kääntämisen käsite aivan väärässä käytössä suomenkielisestä YK-kääntämisestä puhuttaessa. Aivan kuin tutkimus osoittaisi, että käsitteellä ja kohteella, johon sitä on yritetty soveltaa, olisi hyvin vähän tekemistä keskenään. On

kuitenkin olemassa perustelut sille, miksi käsite on tämänkin tutkimuksen valossa edelleen käyttökelpoinen.

Suomeksi toimivat YK-järjestöt ovat virallisia YK-järjestöjä (YK-liittoa ja ulkoasiainministeriötä lukuun ottamatta), ja niillä on taustallaan YK:n kattoorganisaatio, joka on yksi maailman suurimmista instituutioista, ainakin levinneisyydellä ja toimijoiden määrällä mitattuna. Näin myös käännökset, joita järjestöt tuottavat, liittyvät niiden taustalla olevaan instituutioon. Piirre, joka toteutuu sekä virallisissa YK-käännöksissä että suomenkielisissä, on yksittäisen kääntäjän näkymättömyys, eli käännöksissä häipyä yksittäisen kääntäjän (ja jopa kirjoittajan) ääni. Ne siis puhuvat pelkästään instituutionsa äänellä, mikä on tärkein institutionaalisen kääntämisen määritelmä (ks. luku 3.2). Jo tämä seikka tekee niistä institutionaalisia, ja suomenkielisestä YK-kääntämisestä siten institutionaalista. Kaikki kansainvälisten järjestöjen käänno toiminnan peruspiirteet eivät täyty, mutta se ei poista tätä perusasiaa. Suomenkieliset YK-järjestöt saattavat siis käännettyinä puhua instituutionsa äänellä ikään kuin epävarmasti, sillä niiltä puuttuu osa kattoinstituution auktoriteetista. Auktoriteettia puuttuu erityisesti siksi, että kääntämisen tavoitteet ja säännöt ovat heikommissa kantimissa mutta myös siksi, että tekstit eivät käy läpi samaa tuotantoprosessia kuin kattoinstituution käänno toiminnassa. Tämä ei kuitenkaan poista institutionaalisuutta kokonaan vaan vain heikentää sitä.

Institutionaalisten piirteiden puute ei myöskään tarkoita sitä, ettei vankempaan institutionaalisuuteen voitaisi olla pyrkimässä. Kyselyvastaukset osoittivat selkeästi, että useilla YK-kääntäjillä on halua kehittää käänno toimintaa laatimalla esimerkiksi yhteisiä sääntöjä ja ohjeistusta, eli toisin sanoen halua ”nostaa” järjestönsä institutionalisoitumisen astetta. Tuskin kääntäjät miettivät toimiaan juuri näillä termeillä, vaan ennemminkin kyse on yksinkertaisesti toiveista saada kääntämisestä toimivampaa. Siihen kansainvälisten järjestöjen käänno toiminnassa juuri pyritään, ja sitä heijastelevat myös peruspiirteet: mm. kontrollointi helpottaa ja sujuvoittaa käänno virran hallintaa ja tavoitteiden laatiminen edistää parempaa käänno laatua. Samalla kääntäjien yksilöllisyys häipyä, kun tekstejä tuotetaan uudelleenlaisessa prosessissa. Suomenkieliset YK-kääntäjät siis pyrkivät joko tiedostaen tai tiedostamattaan kohti näitä päämääriä. Siksi voidaankin sanoa, että suomenkieliset YK-järjestöt ovat *matkalla* kohti ylempää institutionalisoitumisen astetta, vaikeivät

olisi sitä vielä saavuttaneet. Järjestötasolla institutionalisoituminen ei ole vielä edennyt kovin pitkälle, mutta yksittäiset kääntäjät vaikuttavat siihen omalla työllään ja toiveillaan.

7.4 Suosituksia YK-käännöstoiminnan kehittämiseksi

Kyselyvastauksista selvisi, että YK-kääntäjät toivoivat käännöstoiminnan kehittämistä neljällä osa-alueella (ks. luku 6.3). Kääntäjät toivoivat yhteistyön lisäämistä YK-järjestöjen ja kääntäjien välillä, ammattimaisuuden lisäämistä sekä lisää resursseja työhönsä. Näiden tarpeiden muodostamasta kokonaisuudesta voidaan muodostaa neljä kehittämiskohdetta, joiden avulla vastattaisiin useimpiin kääntäjien tarpeisiin ja saataisiin aikaan laajaa hyötyä käännöstoiminnan systematisoinnista. Neljä kehittämiskohdetta ovat:

1) Käännöstyön arvostuksen lisääminen

2) Yhteistyön parantaminen

- YK-käännöksiä tekevien järjestöjen kesken

- YK-käännöksiä tekevien kääntäjien kesken

3) Ammattimaisuuden lisääminen

4) Käännösresurssien käytön tehostaminen.

(1) Käännöstyön arvostuksen lisääminen

Edellytys kaikkiin kääntäjien toivomiin kehitystavoitteisiin pääsemiseksi on käännöstyön arvostuksen lisääminen YK-järjestöissä. Edellä todettiin (ks. luku 7.2), että kääntämisen arvostaminen ruokkii kehittämisintoa, ja niinpä kääntämisen profiilia täytyisi kokonaisuutena nostaa, jotta olisi mahdollista realistisesti odottaa lisäpanostusta yhteistyön, ammattitaidon tai resurssien kehittämiseen.

Miten profiilin nostaminen ja käännöstyön arvostuksen lisääminen sitten tapahtuu? Saattaa olla niin, että paitsi tärkein toteuttaa, arvostuksen lisääminen on myös kehityskohteista haastavin. Ainakaan asenteet eivät muokkaudu itsestään ajan kuluessa, vaan siihen tarvitaan johdonmukaista työtä. Lähtökohtana voidaan

varmasti pitää sitä, että kääntäjien itsensä täytyy tiedostaa työnsä arvo ja merkitys, koska he ovat työnsä tärkeimpiä asiantuntijoita ja sitä kautta sopivimpia sitä kehittämään. Tässä puolestaan voi auttaa jo pelkkä tietoisuuden lisääminen käännöstoiminnan eri puolista (esimerkiksi lisäkoulutuksen avulla), ja sen kautta tapahtuva käännöstoiminnan hahmottaminen laajemmin kokonaisuutena. Toivottavasti tämän tutkimuksen tulokset toimivat osaltaan tietoisuuden lisääjinä. Niiden avulla kääntäminen voitaisiin saada näkyvämmäksi osaksi järjestöjen työtä, ja siihen voitaisiin panostaa enemmän esimerkiksi tavoitteita laatimalla. On tietysti vielä eri asia saada näkyvyyttä ja huomiota järjestötason tavoitelausekkeissa kuin itse konkreettisessa työssä, mutta työn tunnustaminen on ensimmäinen askel tiellä kohti työn parempaa arvostusta ja esimerkiksi lisäresursseja.

(2) Yhteistyön parantaminen

Yhteistyötä tulisi parantaa sekä YK-käännöksiä tekevien järjestöjen että yksittäisten kääntäjien kesken. Tähän asti käännöstoiminta on pyörinyt omalla painollaan, ja eri YK-järjestöt ovat toimineet tahoillaan omien toimintamalliensa ja -tapojensa mukaan. Jonkin verran askeleita kohti yhtenäistämistä on ollut, esimerkiksi UM:n ja YK-liiton termiensuomennosprojekti, mutta kovin pitkälle yritykset eivät vielä ole kantaneet. Yksi syy tähän on ollut ulkoasiainministeriön kääntäjän mainitsema muiden töiden paine, eli aikaa ei jää pitkäjänteisempään käännöstoiminnan kehittämiseen. Yhteistyön lisääminen eri järjestöjen välillä palvelisi kuitenkin monia tavoitteita, ja sitä toivotaan, vaikka se vaatiikin aikaa ja resursseja. Täytyy muistaa, että vaikka kehitystyö veisikin aluksi aikaa, se maksaa itsensä takaisin myöhemmin, kun käännöstyö helpottuu ja nopeutuu.

Esimerkiksi yhteiset termistöt yksinkertaistaisivat työskentelyä, sillä samaa termityötä ei tarvitsisi tehdä useaan kertaan eri järjestöissä. Myös tiheämpi materiaalin vaihto järjestöjen välillä helpottaisi käännöstyötä, kun tiedonhakua ei tarvitsisi kokonaan tehdä jokaisessa järjestössä erikseen. Valmiiden käännösten saaminen yhteiseen tietokantaan palvelisi sekin samaa tavoitetta. Järjestöjen sisällä käännöstoimintaa voisi helpottaa esimerkiksi, jos tekstejä tuotettaisiin enemmän yhteisesti eli kollektiivisemmin kuin nykyään – jos siis seurattaisiin institutionaalisen kääntämisen teoriassakin ilmenevää suuntausta tuottaa tekstejä usean toimijan yhteistyönä.

Käytännössä YK-järjestöjen yhteydenpitoa ja yhteistyötä voisi edistää esimerkiksi käännöstoiminnan kehittämistä varten perustettu kääntäjäryhmä, jossa olisi edustaja jokaisesta YK-suomentamista tekevästä järjestöstä. Ryhmä voisi pohtia sopivia yhteistyömuotoja ja kuulisi niiden toteuttamisesta kaikkien järjestöjen mielipiteet. Hyvin vähän panostusta edellyttävä kehitystoimi olisi esimerkiksi YK-kääntäjien oma sähköpostilista tai käytännöllisempi keskustelufoorumi Internetissä. Siellä kääntäjät voisivat keskustella työstään muiden kanssa ja ratkoa esimerkiksi käännosongelmia lähes reaaliaikaisesti. Vastaukset ongelmiin jäisivät myös muiden foorumin käyttäjien luettavaksi.

Yhteistyömahdollisuuksia on paljon, eli tärkeintä olisikin saada YK-kääntäjät saman pöydän ääreen – edes kuvainnollisesti – pohtimaan toiminnan kehittämistä yhdessä, jolloin kaikki kehitysideat saadaan esiin. Tiiviimpi yhteydenpito eri järjestöjen kääntäjien välillä voisi myös saada luvussa 7.1 esitellyt kahtiajaot pienemmiksi eli lähentää kääntäjiä niissä järjestöissä, jotka nyt toimivat hyvin erilaisin periaattein ja joiden kääntäjillä on tällä hetkellä keskenään erilaisia käsityksiä erityisesti työnsä tavoitteista. Tärkeä tutkimuksen tuottama huomio kuitenkin on, että mitkään YK-kääntäjien näkemykset eivät ole toisistaan niin kaukana, että ne ainakaan sosisivat toisiaan vastaan. Esille tulleet kehitysehdotukset olivat melko yhteneviä. Niissäkin kohdin, joissa eroja ilmeni, kyse oli mitä luultavimmin siitä, että kääntäjillä oli useampia kuin kaksi kehitystoivetta, joista he valitsivat vain kaksi ensimmäiseksi mieleen tullutta. Niissä kohdin eri kääntäjät yksinkertaisesti painottivat asioita eri tavalla.

(3) Ammattimaisuuden lisääminen

YK-kääntäjien ammattitaitoa ja koko käännöstoiminnan ammattimaisuutta olisi mahdollista kehittää kolmella tavalla: käännskoulutuksen, kääntämisen normittamisen sekä käytänteiden kehittämisen kautta. Lisäkoulutus auttaisi kääntäjiä erityisesti hahmottamaan käännöstyötään tekstitasoa laajempina kokonaisuutena ja sitä kautta tunnistamaan itselleen tärkeitä kehityskohteita.

Kääntämisen normittaminen puolestaan voisi näkyä ensin kääntämisen tavoitteiden laajempaan pohtimiseen ja sen jälkeen tavoitteiden pohjalta laadittavina toimintaohjeina eli normeina. YK-käännöstoiminnan yhtenäisestä normittamisesta olisi lisähyötyä YK-järjestöille monella tavalla. Normit voisivat olla tiukempia säädöksiä siitä, mitä käännöksiltä odotetaan, mutta myös löyhempiä ohjeistuksia, joiden avulla kunnioitettaisiin käännöstoiminnan monia kasvoja eri YK-järjestöissä. Tiukemmilla säännöillä saataisiin yhtenäisempi lopputulos, mutta löyhempiin sääntöihin olisi helpompi mukautua niidenkin, jotka eivät kaipaa nykytilanteeseen muutoksia. Käännösten tekemiseen voitaisiin laatia erikseen myös järjestöjen sisäisiä, yleisiä YK-käännösperiaatteita tarkempia ohjeistoja.

Kuten luvussa 3.3.5 todettiin, ensinnäkin kääntämistä sääntelevillä ohjeilla on helpompi hallita käännösvolyymia, kun kaikki käännökset kulkevat saman, säännellyn prosessin läpi. Tästä olisi apua erityisesti paljon käännöksiä tuottaville YK-järjestöille kuten esimerkiksi UNRIC:ille. Toiseksi normeilla voidaan taata käännösten tasaisempi laatu, kun kaikkeen käännöstyöhön pätevät samat säännöt. Hyvän laadun tarkoituksenmukaisuutta YK-käännöstoiminnassa tuskin tarvitsee erikseen kyseenalaistaa. Kolmanneksi normit voivat nopeuttaa työskentelyä, sillä kääntäjän ei tarvitse ratkaista jokaista ongelmakohtaa itsenäisesti, vaan hän voi tukeutua ennalta mietittyihin ratkaisuihin. Tämä oli varmasti mielessä useilla YK-kääntäjillä, jotka toivoivat enemmän yhteistyötä järjestöjen välille.

Neljänneksi käännösnormit helpottavat ammattitaidon tunnistamista ja määrittelemistä: niiden avulla on helpompi antaa käännöksistä palautetta ja kehittää käännöstoimintaa eteenpäin. Ne siis asettavat riman, johon jokainen YK-kääntäjä voi työssään pyrkiä. Niiden avulla on myös helpompi seurata, miten kääntäjät suoriutuvat työstään. Tällaiseen käyttöön normit voitaisiin laittaa erityisesti niissä YK-järjestöissä, joissa käännöksiä tekevillä ei ole paljoa kokemusta kääntämisestä tai juurikaan koulutusta siihen. Normit helpottavat myös uusien kääntäjien rekrytointia. Tavoitteet ja ohjeet määrittelevät konkreettisesti, mitä tietoja ja taitoja uudelta työntekijältä edellytetään ja mihin hänen odotetaan pystyvän. Lisäksi ne toimisivat apuna myös esimerkiksi ulkoistettuja käännöksiä tekevien freelancer-kääntäjien ohjeistamisessa.

Normien käyttöönotto ja siten niistä hyötyminen toki edellyttää, että koko järjestön käännöstoimintaa pohditaan laaja-alaisemmin ja sen kehittämiseksi ollaan valmiita tekemään töitä. Ohjeistukset eivät toteudu itsestään, vaan tarvitaan myös taho, joka niitä valvoo – tai ainakin ylläpitää ja päivittää. Tässä tutkimuksessa ei selvitetty, millaisia laadunvalvontajärjestelmiä suomalaisissa YK-järjestöissä mahdollisesti tällä hetkellä on, mutta normien toiminnan edellytys olisi, että laatua valvoo järjestössä jokin siihen osoitettu taho.

YK-käännöstoiminnan ammattimaisuuden lisäämiseen kolmas tapa on käytänteiden kehittäminen. Jotkut YK-kääntäjät jopa ehdottivat ratkaisuksi ammattitaitovajeeseen vaativien käännöstekstien ulkoistamista. Tekstit, joiden kääntämiseen järjestön kääntäjien ammattitaito ei riitä, voitaisiin käännättää ulkopuolisella taholla, esimerkiksi käännöstoimistolla. Suurissa kansainvälisissä järjestöissä kuten OECD:ssä ulkoistamisen perusteet ovat joskus samansuuntaiset: erittäin paljon erikoisalan teknistä termistöä sisältävät dokumentit saatetaan ulkoistaa (Joscelyne 2000, 90). Usein tilanne on kuitenkin myös täysin päinvastainen: joitakin järjestön sisäisiä dokumentteja pidetään liian hankalina ulkopuoliselle kääntäjälle niiden sisältämän terminologian ja viittausten vuoksi, joten ne halutaan nimenomaan kääntää oman talon sisällä (emt.). Kokonaisuutena vaikuttaisi siis, että ulkoistus olisi toimiva ratkaisu silloin, kun järjestön kääntäjällä ei ole tarpeeksi asiantuntemusta tekstin kääntämiseen joko tekstin aihealueen vuoksi tai koulutuksen ja käännöskokemuksen puutteen vuoksi. Suomeksi kääntävissä YK-järjestöissä kyse voi usein olla jälkimmäisestä, sillä harvoilla YK-kääntäjillä oli koulutusta alalle tai kovin paljon kokemusta kääntämisestä.

Yksi tapa lisätä käännöstoiminnan ammattimaisuutta järjestön sisällä oli erään kääntäjän toivoma mahdollisuus erikoistua tietyn alan tekstien kääntämiseen. Jos kääntäjä kääntää paljon saman aihealueen tekstejä, hänelle kehittyy niistä erikoistuntemus, jota kannattaa hyödyntää uusien tekstien kääntämisessä. Mitä enemmän kääntäjiä järjestössä on, sitä enemmän voi siten olla myös erikoisaloja.

(4) Resurssien käytön tehostaminen

Luultavasti jokainen kääntäjä toivoo työhönsä parempia resursseja, eli esimerkiksi lisää aikaa tai rahaa tai parempia apuvälineitä. Varmasti niistä hyötyisivät myös YK-kääntäjät. Ajan tai rahan lisääminen ei kuitenkaan ole aina helppoa, vaan realistisempi resurssiparannus YK-kääntäjien työssä voisi olla esimerkiksi kartoitus jo käännetyistä YK-teksteistä ja niiden kokoaminen yhteen paikkaan. Yhteinen tekstivaranto mahdollistaisi sen jälkeen myös käännosmuistiohjelmien ja korpustyökalujen käyttöönoton. Kenties resurssien yksisilmäistä lisäämistä kestävämpi vaihtoehto olisi kuitenkin kehittää edellä mainittuja kolmea osa-aluetta, arvostusta, yhteistyötä ja ammattitaitoa, sillä niiden avulla nyt jo käytössä olevat resurssit saataisiin nykyistä paljon tehokkaampaan käyttöön. Kun olisi yksimielisyys siitä, mitä käytössä olevilla resursseilla tehdään, ja resursseja käytettäisiin yhtenäistetysti ja tehokkaasti, ne myös riittäisivät pidemmälle.

Isoissa organisaatioissa pyörät pyörivät hitaasti eli muutosten tapahtumiseen kuluu oma aikansa. Kaikki kehitystoimet vaativat resursseja, mutta kuten edellä jo todettiin, kysymys on paljolti työn arvostuksesta: jos kehittäminen nähdään arvokkaana, siihen ollaan valmiita panostamaan. Pienin askelin toimintaa voidaan kehittää kokonaisuutenakin, varsinkin jos suuntaviivat ovat selkeät. Tässä luvussa esiteltyjen kehitysehdotusten tarkoitus on toimia vain lähtökohtana muutoksiin, joita YK-järjestöjen käännostoiminnassa voitaisiin tehdä toimintatapojen saattamiseksi entistä yhtenäisemmäksi ja sitä kautta tehokkaammiksi. Moni YK-kääntäjä nimeää käännostoiminnan tarkoituksiksi järjestön viestinnän tukemisen, ja siksi käännostoiminnan kehittämisestä olisi hyötyä koko järjestön viestinnälle. Käännosviestinnän onnistuminen edesauttaa koko järjestön viestinnän onnistumista. Toimiva viestintä puolestaan on olennainen osa erityisesti YK-järjestöjen tyyppisten organisaatioiden työtä, josta suuri osa perustuu jäsenmaiden kansalaisten ja päättäjien tietoisuuden lisäämiseen ja sitä kautta esimerkiksi yhteistyön ja avunantamisen mahdollistamiseen YK-jäsenmaiden välillä. Kääntäminen on siis yksi osa ketjua, joka päätepiste ja perimmäisin tavoite on se, että järjestö pystyy tehokkaasti ajamaan niitä asioita, joita varten se on perustettu.

8 Lopuksi

Tässä tutkimuksessa olen kartoittanut suomalaisen YK-kääntämisen nykytilaa ja esittänyt institutionaaliseen käännosteoriaan pohjautuvia ehdotuksia, miten YK-kääntämistä voitaisiin nykyisestä kehittää. Tutkimuksen perusteella tärkeimmiksi kehityskohteiksi valikoitui neljä osa-aluetta: kääntämisen arvostuksen lisääminen, yhteistyön parantaminen, käänno toiminnan ammattimaisuuden lisääminen sekä resurssien käytön tehostaminen.

Tutkimus on siinä mielessä uraa uurtava, että suomenkielistä YK-kääntämistä ei ole aiemmin kartoitettu näin laajasti. Kartoitus ja sen avulla laaditut kehitysehdotukset tarjoavat toivottavasti YK-järjestöille työkaluja, jotka edistävät käänno toiminnan kehittämistä ja sitä kautta YK-järjestöjen viestintää kokonaisuutena. Tutkimus on siten onnistunut, että suhteellisen pieni aineisto tuotti monenlaisia kehitysehdotuksia ja jäsenllyn näkemyksen YK-käänno toiminnan mahdollisuuksista. Tutkimus tarjoaa paljon uutta tietoa yhdestä institutionaalisen kääntämisen osa-alueesta ja on näin tervetullut lisä institutionaalisen kääntämisen alalta tehtyjen tutkimusten joukkoon, varsinkin kun alaa on käänno tieteessä tutkittu vielä suhteellisen vähän.

Paljon jäi kuitenkin tässäkin tutkimuksessa myös selvittämättä. Tutkimus tarjoaa ensimmäisen tämntyypisen katsauksen YK-kääntämisen alaan Suomessa, mutta jää useilta osin pinnalliseksi, joten syvällisempi jatkotutkimus monesta aiheesta on tarpeen. Vaikka tutkimuksessa keskityttiin erityisesti YK-kääntäjien työhön ja taustoihin, se tarjoaa vain pintaraapaisun esimerkiksi YK-kääntäjien käyttämistä käännostrategioista sekä kääntäjien valintaprosessista ja -perusteista. Lisäksi syvempi analyysi kääntäjien ja järjestöjen yhteistyöstä tuottaisi mielenkiintoista lisätietoa kääntäjien verkostoitumisesta ja erilaisista toimintatavoista ja prosesseista, joita järjestöissä ja järjestöjen välillä on käynnissä. Samoin olisi hyödyllistä perehtyä tarkemmin suomalaisten YK-järjestöjen toimintaan ja esimerkiksi siihen, miten järjestön koko ja budjetti vaikuttavat käänno toimintaan. Tässä tutkimuksessa tätä ei vielä selvitetty, vaan analyysissä keskityttiin kyselylomakkeen tarjoamaan tietoon eikä käytetty muita rinnakkaisia tietolähteitä.

Varsinaiset YK-käännökset jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Erityisen kiinnostavaa olisi selvittää, miten tässä tutkimuksessa ilmenneet käännöstävät ja kääntäjien taustat vaikuttavat YK-käännöksiin ja niiden laatuun. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia, missä asemassa YK-käännökset ylipäänsä ovat Suomessa. Vaikkapa EU-käännökset ovat tärkeä osa suomalaista lainsäädäntöä ja valtionhallinnon kieltä (Koskinen 2008, 5). YK:hon puolestaan viitataan mediassa likimain päivittäin, ja median voidaan olettaa käyttävän lähteinä paljon juuri YK-järjestöjen tuottamia (ja siis myös kääntämiä) tekstejä. Niinpä voisi olla mielenkiintoista selvittää, miten YK-käännökset vaikuttavat suomalaiseen yhteiskuntaan.

Nyt kun suomalaisesta YK-kääntämisestä on tämän tutkimuksen ansiosta tarjolla lisätietoa, olisi johdonmukaista myös tutkia YK-järjestöjen käännöstoimintaa muissa maissa, esimerkiksi Ruotsissa tai muualla Euroopassa. Voisi olettaa, että YK:n päätasojen alapuolella järjestöjen käännöstoiminta olisi eri maissa suhteellisen samantyyppistä eli melko hajanaista ja järjestäytymätöntä. Tämä tulisi kuitenkin selvittää jo siitäkin syystä, että jos niin ei ole, muissa maissa toimivilta YK-järjestöiltä voitaisiin ottaa oppia Suomeenkin.

Kuten luvussa 5 jo todettiin, tutkimuksen otos on pieni ja sen luotettavuutta lisäisi, jos kyselyyn olisi saatu vastauksia useammilta kääntäjiltä, varsinkin kun suurimmassa osassa järjestöjä on kyselyvastausten mukaan useampia kääntäjiä kuin yksi kyselyyn vastannut. Tutkimusta voidaan kuitenkin pitää hyvänä alkukartoituksena aiheesta siksi, että YK-toimijoita (ja näin ollen kääntäjiäkin) on Suomessa suhteellisen vähän moniin muihin käännösaloihin verrattuna. Tällaisenaan tutkimus edustaa hyvin Suomessa toimivia YK-järjestöjä, sillä lähes kaikista niistä kyselyyn saatiin edes yksi vastaus. Hyvin ovat edustettuina myös YK-tiedotustyötä tekevät YK-liitto ja UNRIC. Ulkoasiainministeriön käännöstoimintaa ja ministeriön eri osastojen kääntäjien toimenkuvia voisi selvittää enemmän, jotta yhteistyötä eri YK-käännöksiä tekevien toimijoiden kesken olisi entistä helpompi suunnitella.

Tämä tutkimus on painottunut käytännön kehitystoimiin, ja hieman vähemmälle huomiolle on jäänyt teoreettisiin lähestymistapoihin syventyminen. Tämä on kuitenkin tietoinen ratkaisu, sillä yhden pro gradu -työn laajuus on rajallinen. Seuraavien

tutkimusten aiheena olisi luonnollisesti myös syventää institutionaalisen kääntämisen teoriataustaa ja selvittää, mihin suuntaan teorat kehittyvät, kun institutionaalisesta kääntämisestä vähitellen saadaan tämänkaltaisten tutkimusten avulla lisää tietoa. Tämä tutkimus keskittyi käännosteoreettisiin työkaluihin, mutta olisi hyötynyt esimerkiksi syvällisemmästä organisaatioteorian yhdistämisestä käännostoiminnan tutkimiseen. Se olisi tarjonnut monia hyviä näkökulmia erityisesti organisaatiokulttuurien ja toimintatapojen tutkimiseen YK-järjestöissä.

Vaikka tutkimus siis painottuikin enemmän käytäntöön kuin teoriaan, se tarjoaa käytännön tulosten lisäksi myös yhdenlaisen teoreettisen toimintamallin, jonka avulla kääntävän instituution toimintaa voi lähestyä. Käännoستieteessä ei ole olemassa kovinkaan paljon valmiita malleja, joihin uusia tutkimusaiheita voisi pala kerrallaan sovittaa. Tässä tutkimuksessa luotiin oma sapluuna, joka auttoi hahmottamaan jäsentyneemmin suomalaisen YK-kääntämisen kenttää. Poimin teoriakirjallisuudesta viisi kansainvälisten järjestöjen käännoستoiminnan olennaista piirrettä, laadin niiden perusteella tutkimushypoteesit ja tutkin, miten ne toteutuivat suomalaisten YK-järjestöjen käännoستoiminnassa. Osa piirteistä toistui samanlaisina suomeksi toimivissa YK-järjestöissä mutta osa ei, ja näiden erojen perusteella muodostui suomalaisen YK-kääntämisen profiili. Selvisi, että suomenkielinen YK-käännoستoiminta ei vielä ole yhtä institutionalisoitunutta kuin virallinen YK-käännoستoiminta, mutta se on matkalla kohti vankempaa institutionalisoitumista. Sapluuna toimi erinomaisesti, sillä se tarjosi hyvän lähtökohdan niin päätelmille, ehdotuksille toiminnan kehittämiseksi kuin jatkotutkimuksen aiheillekin.

Tutkimuksen tärkein hyöty on se, että se tarjoaa YK-kääntäjille ja kääntäville YK-järjestöille työkaluja käännoستoiminnan kehittämiseen. Monet kehitysehdotuksista eivät vaadi suuria resurssipanostuksia, vaan suomenkielistä YK-kääntämistä on mahdollista kehittää reiluin harppauksin suhteellisen vähällä vaivalla. Tutkimuksen tuloksena syntyneiden kehittämissuosittelusten ei kuitenkaan ole tarkoitus olla valmiiksi pureskeltu ohjekirja vaan ennen kaikkea toimia lähtökohtana järjestön omien käännoستarpeiden sekä erilaisten yhteistyömahdollisuuksien tiedostamiseen ja toteuttamiseen. Toivon mukaan tutkimus voi opastaa hahmottamaan käännoستoiminnan tarpeita selkeämmin, kun niitä on ulkopuoliselta taholta kartoitettu

ja ryhmitelty etukäteen. Sen jälkeen on kuitenkin jatkotutkimuksen ja järjestön omien toimien tehtävä näyttää tietä eteenpäin.

Lähteet

Cao, Deborah & Xingmin Zhao. 2008. Translation at the United Nations as Specialized Translation. *The Journal of Specialized Translation*. Issue 9 – January 2008, 39–54. Viitattu 17.6.2008. <http://www.jostrans.org/issue09/art_cao.pdf> [PDF]

Chesterman, Andrew. 2006. Questions in the sociology of translation. Teoksessa Duarte, João Ferreira, Alexandra Assis Rosa and Teresa Seruya (toim.) *Translation Studies at the Interface of Disciplines*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 9-27.

European Commission. 2007. Frequently Asked Questions about the DG for Translation (DGT). Working with the DG for Translation. Päivitetty 19.1.2007. <http://ec.europa.eu/dgs/translation/navigation/faq/faq_work_en.htm>

----- . 2008. Mission Statement. Directorate-General for Translation. Päivitetty 13.5.2008. <http://ec.europa.eu/dgs/translation/about_us/mission/mission_en.htm>

Hietanen, Kaarina. 2008. Lakimuutos – Valantehnyt, virallinen, auktorisoitu... *Translankari* 1/2008, 11–13.

Joscelyne, Andrew. 2000. The Role of Translation in an International Organization. Teoksessa Sprung, Robert C. (toim.) *Language Management. US-edition*. Philadelphia, PA: John Benjamins. 81-95.

Kanerva, Ilkka. 2007. *On aika päivittää Suomen YK-politiikkaa*. Kolumni Suomen ulkoasiainministeriön Internet-sivuilla. Viitattu 20.4.2008. <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=101363&nodeid=15554&contentlan=1&culture=fi-FI>>

Koskinen, Kaisa. 2000. Institutional Illusions. Translating in the EU Commission. *The Translator*. Volume 6, Number 1 (2000). 49–65.

----- . 2005. Kääntämisen sosiologia – something old, something new, something borrowed, something blue? PowerPoint-esitys, dosenttiluento, Tampereen yliopisto. 2.11.2005.

----- . 2008. *Translating Institutions. An Ethnographic Study of EU Translations*. United Kingdom: St. Jerome Publishing.

Mason, Ian. 2003. Text parameters in Translation: Transitivity and Institutional Cultures. Teoksessa Heidrun Gerzymisch-Arbogast, Eva Hajičová, Petr Sgall, Zuzana Jettmarová, Annely Rothkegel ja Dorothee Rothfuss Bastian (toim.) *Textologie und Translation* (Jahrbuch Übersetzen und Dolmetschen 4/II). Tübingen: Günter Narr. 175–188.

MTV3.fi. 2007. Kosovo-suunnitelmasta keskusteltiin YK:ssa. Uutisarkisto. Julkaistu 8.2.2007.

<<http://www.mtv3.fi/uutiset/arkisto.shtml/arkistot/ulkomaat/2007/02/503127>>

Munday, Jeremy. 2001. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London: Routledge.

OECD. 2008. Organisation for Economic Cooperation and Development. Viitattu 30.10.2008. <<http://www.oecd.org>>

Scott, W. Richard. 1995. *Institutions and Organizations*. Thousand Oaks: Sage.

Snell-Hornby, Mary. 2006. *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?* Philadelphia, PA: John Benjamins.

Suomen pysyvä edustusto YK:ssa. 2006. Suomi vaikuttajana. Päivitetty 10.8.2006. <<http://www.finlandun.org/doc/fi/suomiYK/vaikuttaja.html>>

Suomen UNIFEM. 2008. Henkilökunta. Viitattu 30.10.2008. <<http://www.unifem.fi/henkilokunta.php>>

Tampereen kaupunki. 2008. Tampere on Suomen UNICEF-kaupunki 2008. Päivitetty 3.6.2008. < <http://www.tampere.fi/unicefkaupunki/>>

Toury, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam: John Benjamins.

Ulkoasiainministeriö. 2006a. Suomen edustautuminen kansainvälisissä järjestöissä ja tuomioistuimissa. Viitattu 4.6.2008.

<<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=31374&contentlan=1&culture=fi-FI>>

----- . 2006b. Suomen ulkopoliittinen toiminta YK:ssa. Viitattu 5.6.2008.

<<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32292&contentlan=1&culture=fi-FI>>

----- . 2008. Marjatta Rasi rakentaa rauhaa realistin ottein. Uutiset 19.5.2008. Viitattu 4.6.2008.

<<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=130466&nodeid=15783&contentlan=1&culture=fi-FI>>

UNDP. 2008. Yhteystiedot. Viitattu 30.10.2008. < <http://www.undp.fi/yhteystiedot/>>

UNIC Copenhagen. 2002. *Tämä on YK*. Viitattu 20.4.2008.

<http://www.un.dk/finnish/fn/Tama_on_YK.pdf> [PDF]

UNICEF. 2008. Henkilökunta. Viitattu 30.10.2008. < <http://www.unicef.fi/yhteystiedot/>>

United Nations. 1983. *United Nations Editorial Manual*. New York: United Nations.

----- . 2008. Department for General Assembly and Conference Management. Viitattu 30.10.2008. <<http://www.un.org/Depts/DGACM/>>

UNRIC. 2008a. *Perustietoa YK:sta*. United Nations Regional Information Centre, Bryssel. Viitattu 20.4.2008.

<http://www.unric.org/index.php?option=com_content&task=view&id=235&Itemid=193>

----- . 2008b. UN Nordic contacts. United Nations Regional Information Centre, Bryssel. Microsoft Word -dokumentti.

UNRIC Germany. 2007. *How the European Union and the United Nations cooperate*. Viitattu 4.6.2008. <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Aussenpolitik/InternatOrgane/VereinteNationen/Downloads/Leporello__EU-VN__e.pdf> [PDF]

Vehmas-Lehto, Inkeri. 2007. *Translation Studies: in Search for Vigour and Relevance*. PowerPoint-esitys, Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLAN) syysseminarium 2007, Kouvola. 10.11.2007.

White, Nigel D. 2002. *The United Nations System. Toward International Justice*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. 2008. Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. Aihetekstien sisällysluettelo. Päivitetty 24.4.2008. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/intro.html>>

YK-liitto. 2008a. YK-liitto. Viitattu 31.10.2008. < <http://www.ykliitto.fi/>>

----- . 2008b. YK pähkinänkuoressa. Viitattu 20.4.2008. <http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/yk_pakinankuoressa>

Yle Teema. 2008. Tiededokumentti: Katoava paratiisi. Osa 4/5: Sade ehtyy. 7.7.2008 klo 21.00.

English Summary

Finnish Translation in UN Organizations – Towards Institutionalization

1. Introduction

The aim of this study is to investigate Finnish translation in United Nations (UN) Organizations. The object of the study is threefold. First, I aim at finding out the basic structure of the translation services in those UN organizations that translate into Finnish. I am interested in who Finnish UN translators are, how the translation work has been organized, and what kinds of principles guide the translation. Second, I aim at comparing the basic structure of Finnish UN translation to the principles of institutional translation theory and to translation in large international organizations in general, e.g. on the higher levels of the UN hierarchy. Third, I aim at using this comparison as a starting-point for some suggestions on how the translation work in Finnish UN organizations could be systematized.

While translation on the higher levels of the UN hierarchy, e.g. in the UN Secretariat, has been covered in academic studies moderately well, Finnish translation in UN organizations has not been studied on this scale before. Finnish is not, after all, one of the six official UN languages: Arabic, Chinese, English, French, Russian, and Spanish. Thus, the study aims at providing further insight into the area of translation in international organizations and the field of institutional translation in general through a national-level case example.

The main hypothesis of this study is that the level of institutionalization of Finnish UN translation is lower than that of UN translation on the higher levels of the UN hierarchy. This is because the UN functions in Finland in a number of separate organizations, some of which work under the mandate of the United Nations (e.g. UNICEF Finland), and some independently (e.g. the UN Association of Finland). The organizations have different structures and ways of operating, which would imply that the translation work in the organizations is also organized independently, in various different ways.

2. The United Nations System

In order to study the translation work in the United Nations, it is important to understand the overall structure of the organization. The UN can be described as a large system of different operators and organizations working for certain common goals, e.g. peace, human rights, social development, and environmental protection (see White 2002). Most of the UN organizations have offices in a number of countries. The UN system comprises organizations functioning on four main levels:

- (1) the principal organs (e.g. the General Assembly and the Secretariat with Secretary-General Ban Ki-moon (2007-))
- (2) programs and funds (e.g. UN Environment Program, UNICEF)
- (3) specialized agencies (e.g. International Monetary Fund), and
- (4) related organizations (e.g. World Trade Organization).

The official translation unit of the UN works under the UN Secretariat in the Department of General Assembly and Conference Management, DGACM. With a staff of over 2,000 worldwide, the DGACM is responsible for all official translation and documentation services in the UN Secretariat.

Finland has been a member of the United Nations since 1955. Finland is represented in UN offices and organizations by a number of representatives. The United Nations, on the other hand, is visible in Finland through its programs and funds, e.g. UNEP Finland and UNIFEM Finland. This study focuses on those UN organizations that have Finnish as one of their working languages, i.e. mainly UN organizations and the UN Association of Finland. Most of the organizations are situated in Finland, but the study also includes some UN organizations in other Nordic countries, e.g. WHO in Copenhagen, Denmark, as well as the United Nations Regional Information Centre, UNRIC, in Brussels, Belgium. The translation services of the Ministry of Foreign Affairs of Finland will also be studied to the extent in which they handle UN-related translations.

3. Theoretical Background: Institutional Translation

Within translation studies, the study of institutional translation belongs to the sociological branch. The sociology of translation focuses on the sociological framework in which translators operate, and on the actors themselves, rather than on linguistic or textual phenomena (Koskinen 2005). Studies have been conducted on topics such as translator networks, translation policy, teamwork, translation norms, and the position of the translator. This study focuses on institutional translation, which has so far received surprisingly little academic attention compared to its significance (Mason 2003, 175). While it is important to further develop the theory of institutional translation and open up new avenues by combining translation theory with, say, organizational studies, it is a deliberate choice that this study mainly focuses on practical questions. So, instead of developing theoretical issues, this study uses existing theory as a valuable starting point for a practical study.

‘Institution’ as a concept can be defined as human behavior “controlled by role expectations, norms, values, and belief systems” (Koskinen 2008, 17). Kaisa Koskinen has studied the translation service of the European Commission, and defines ‘institutional translations’ as translations that speak with the voice of the institution, not with the voice of an individual translator (Koskinen 2008, 22). In other words, the translation delivers a message from the institution as a whole rather than from an individual writer.

Translating institutions can be divided into three groups: (1) multinational institutions (e.g. the UN or EU), (2) multilingual state administration (e.g. in Finland or in Canada), and (3) public services offered in a number of languages (e.g. to immigrants). This study focuses on the first group, multinational institutions. Their foundational multilingualism and reliance on written documentation places certain demands on the translation practices of the institutions, and result in five characteristics typical of the translation work in these institutions. The first three characteristics were outlined by Kaisa Koskinen (2000, 59–60), and the last two were compiled in the course of this study.

Rather than being a traditional one-way process from writer to translator, ***the drafting and translation of institutional documents in multinational organizations can often be described as a two-way process (1)***. It usually involves a number of actors, and the same text can be cycled from writers to translators and back several times before publication.

As institutional text production involves a number of actors, the responsibility for the text lies on all the writers and translators instead of any specific individual. In other words, ***the responsibility is collective (2)***.

Because of the collective translation process, ***the translator inevitably becomes somewhat anonymous (3)***.

Most multinational organizations have formulated ***a mission for their translation work: high translation quality (4)***. They have made efforts to clearly outline the objectives of the translation services, and take pains in selecting highly qualified individuals when recruiting new translators.

Translation in multinational organizations is governed by official rules, shared norms, but also partly by unconscious routines (5). The work of every organization can be divided into three pillars according to how the work is regulated: (1) the regulative pillar, (2) the normative pillar, and (3) the cognitive-cultural pillar (Scott 1995, 34–35). Some institutional activities are regulated by formal rules and sanctions (pillar 1), which are laid out in official charters, e.g. the Charter of the United Nations. Other activities are regulated by shared norms, which the members of the organization have formulated together (pillar 2). Translation guidelines are a case in point, e.g. *The UN Editorial Manual*. There remain, however, certain activities that are only based on routines and shared assumptions about how things should be done (pillar 3). Translation work can sometimes be based on these third-pillar assumptions, especially in less institutionalized settings. Official regulation is, however, in many ways important in a large organization. First, the large volume of translations is easier to control when the processes are systematic. Second, the regulations help ensure a consistent translation quality. Third, it is easier to give

feedback on translations by referring to standard guidelines, and thus develop translation practices further.

It is likely that these five characteristics of translation in multinational organizations do not appear in a similar way in less institutionalized contexts, which I assume Finnish translation in UN organizations to be. The main hypotheses concerning Finnish translation in UN organizations are the following: the translation process is likely to be closer to the traditional one-way model and to the individual translator, the mission of the translation work might not be stated very clearly, and the translation work is more likely governed by routines and shared assumptions than by official rules or norms. The only characteristic that is likely to be similar on all levels of institutionalized translation is the invisibility of the translator.

4. Methods

The data for the study was collected through an online questionnaire aimed at Finnish translators in UN organizations and in the Ministry of Foreign Affairs. The questionnaire was sent to 20 organizations, from which a total of 11 translators answered:

<u>Organization</u>	<u>Number of answers</u>
UNDP	1
UNICEF Finland	1
UNIFEM Finland	1
The Family Federation	1
The UN Association of Finland	1
UNRIC, Brussels	2
WFP, Copenhagen	1
Ministry of Foreign Affairs	2
Embassy of Finland, Paris	1
TOTAL	11

Four out of five UN programs and funds operating in Finland answered the questionnaire, so the study is able to give an accurate picture about the translation

work in Finnish UN programs. Also, there was an answer from both organizations that have UN outreach activities in Finland (the UN Association of Finland and UNRIC, Brussels). However, I received only one answer (WFP) out of five possible from Nordic UN organizations that have Finnish as one of their working languages.

Some organizations were excluded from the study because they had outsourced their Finnish translations (e.g. UNHCR, Stockholm). There were also organizations that did not do much translation into Finnish and therefore could not be included in the study (most Finnish embassies and missions in UN organizations, e.g. the Permanent Mission of Finland to the United Nations, New York).

5. The Profile of Finnish Translation in UN Organizations

The study showed that there exist two important divisions among Finnish UN translators. Firstly, the translators can be divided into two groups according to their background and general translation work: the translators in the Ministry of Foreign Affairs and the Embassy of Finland in Paris (the 'Foreign Affairs translators'), and the translators in UN organizations in Finland and abroad (the 'UN translators'). Secondly, the 'UN translators' can be further divided into two subgroups according to how much they reflected on their work.

The Foreign Affairs translators were trained translators or linguists. They had previous experience in translation work, and they had also developed their skills through additional training during their translator career. The UN translators, on the other hand, had mostly studied social sciences, had little previous experience in translation work, and had fewer opportunities for further training. The Foreign Affairs translators translated mostly into other languages than Finnish, and translated fewer text types. Their translation strategy was mostly a traditional one, aiming at faithfulness. The UN translators, in comparison, mostly translated into Finnish, and their work included a number of different text types. The UN translators more often produced a so-called rendering of the source text rather than a traditional, word-for-word translation. Foreign Affairs translators had certain unofficial translation guidelines to regulate their work, whereas UN translators merely seemed to rely on unspoken practices, routines, and personal habits.

There were, of course, also some similarities between the two groups. None of the translators used translation memory programs or other types of translation software. They also largely agreed on the measures with which translation in their organizations should be improved. The translators' suggestions can be summarized into the following four themes: (1) more cooperation in translation matters with other UN organizations, (2) more cooperation with other translators and revisers, (3) increased professionalism, and (4) better translation resources.

There was also a second division among the translators. The group of UN translators was further divided into two subgroups according to how much the translators reflected on their work and how eagerly they suggested improvements. The translators from UN organizations with UN outreach activities (the UN Association, UNRIC), and from WFP, Copenhagen, were more active in bringing up suggestions than the translators from UN organizations situated in Finland (UNDP, UNICEF Finland, etc.). This may merely be a result of the latter group having less time to answer the questionnaire, but it may also indicate that the former group – UN Association, UNRIC, and WFP – have felt it necessary to pay more attention to translation issues in their communications work. Thus, they may also benefit more from the results provided by this study.

6. Discussion

The study shows that the hypotheses formed at the beginning of the study were correct. The level of institutionalization of Finnish UN translation is certainly lower than on the higher levels of the UN hierarchy. The translation process is closer to the traditional one, as Finnish UN translators tend to work alone rather than in teams. As a consequence, the responsibility for the text is more individual than collective. The organizations that were studied had not stated the mission of their translation work clearly, and there were no strict guidelines regulating the work of the translators, either. Thus, every translator mostly relied on their own intuition and shared routines. The only exception was the group of Foreign Affairs translators: their work was better regulated. They probably stood out from the rest of the Finnish UN translators because they were employees of the Finnish government. In addition, UN

translations only formed a very minor part of their everyday work flow. The only aspect where Finnish UN translation was similar to translation in large multinational organizations in general was the anonymity of the translators. Despite their otherwise less institutionalized role, Finnish UN translators were as invisible as their colleagues in other institutional settings.

Even though the study shows that Finnish UN translation is not very institutionalized, the answers of the translators showed that there is a strive towards increased institutionalization. For instance, the translators were willing to develop shared guidelines and to cooperate more with other translators, both of which are signs of institutionalization. The main conclusion of the study is, therefore, that Finnish translation in UN organizations is on its way towards growing institutionalization, and individual translators are willing to work for it, even if their organizations do not necessarily recognize the need yet.

On the basis of the results of the study, I propose four measures that would help in systematizing the translation work in Finnish UN organizations:

- (1) Increased recognition of the translation work, which is a precondition for the success of any of the other development measures,
- (2) increased cooperation with other UN organizations and with other UN translators,
- (3) increased professionalism in translation practices, guidelines, and translator recruiting, and
- (4) more efficient use of existing translation resources, which would partly be a consequence of systematized practices.

More systematic translation practices would be beneficial for UN organizations and UN translators. This is because a number of UN translators participating in this study viewed translation as an essential feature in the overall communications work of their organization. As a conclusion, more efficient translation practices would improve the communications work of the organization as a whole. They would facilitate the work of the organization on a larger scale, and therefore help the organization reach its main goals.

Liite: Kyselylomake

Tervetuloa!

Tampereella heinäkuussa 2008

Hyvä vastaanottaja,

olet osa sitä laajaa verkostoa, joka tekee työtä YK-asioiden parissa suomen kielellä ja kääntää YK-tekstejä suomeksi osana työtään. Siksi lähestyn juuri sinua kyselylläni.

Teen Tampereen yliopistoon käännöstieteiden laitokselle pro gradu -työtä, jossa tutkin suomenkielistä YK-kääntämistä rinnastettuna esimerkiksi EU-kääntämiseen tai YK-kääntämiseen muilla kielillä. Kyselyaineisto on tutkimuksen runko, ja jokainen vastaus on erittäin tärkeä, jotta selvitys Suomen YK-kääntämisestä olisi mahdollisimman laaja ja luotettava. Lisäksi vastausten avulla suomenkielistä YK-käännöstoimintaa on mahdollista yhtenäistää ja tehostaa, joten vastauksesi tarjoavat tärkeää pohjatietoa. Toivottavasti siis käytät 10–15 minuuttia ajastasi kysymyksiin vastaamiseen!

Kaikkia vastauksia käsitellään luottamuksellisesti. Koska kyseessä on kuitenkin ensisijaisesti tutkimus YK-järjestöjen käännöstoiminnasta, saatan tutkimusta raportoidessani yksilöidä vastauksia sen järjestön nimen perusteella, mistä vastaukset tulevat. Yksittäisten vastaajien henkilötiedot sen sijaan eivät tule missään vaiheessa ilmi tutkimusraportissa.

Vastaathan kyselyyn **torstaihin 7.8.2008 klo 18 mennessä**.

Jos haluaisit sopia lisää vastausaikaa, ota yhteyttä minuun osoitteessa annariikka.marttinen@uta.fi tai puhelimitse +358-44-3300449. Voit myös kysyä lisätietoja milloin vain.

Iso kiitos vastauksistasi jo etukäteen!

Terveisin

Annariikka Marttinen

annariikka.marttinen@uta.fi
+358-44-3300449

Vastausohjeet

Tässä muutama vinkki helpottamaan lomakkeen täyttöä.

* Voit lomaketta täyttäessäsi halutessasi palata taaksepäin muuttamaan vastauksiasi. Lopullisesti vastauksesi tallentuvat vasta, kun painat lomakkeen lopussa olevaa "Valmis"-nappia.

* Kyselyssä on 25 kysymystä, joista suurin osa on monivalintakysymyksiä. Allekkain listatuissa monivalintakohdissa voit valita useitakin vaihtoehtoja ja myös lisätä loppuun avoimeen kenttään lisää omia vaihtoehtoja.

* Jos haluat valita monivalintakysymyksessä useita vaihtoehtoja, pidä control-näppäintä pohjassa klikatessasi uutta vaihtoehtoa.

* Avoimiin kenttiin voit vastata niin pitkästi kuin haluat. Kyselyn vastaukset lukee ihminen eikä tietokone, joten voit antaa niin paljon lisäselvityksiä kuin koet tarpeelliseksi.

* Joissakin kysymyksissä sinua pyydetään arvioimaan myös vaihtoehtojen suhteita, ja niissä sinun tulisi jakaa 100 % eri vaihtoehtojen kesken haluamallasi tavalla.

1–10

1. Työpaikka (esim. mikä YK-järjestö / muu tahon)

2. Tehtävänimike ja pääasialliset työtehtävät

3. Työsuhteen laatu

- vakituinen
- määräaikainen

4. Koulutus (mahd. tutkinnot, pää- ja sivuaineet)

5. Aiempi työkokemus kääntämisestä

6. Äidinkieli

7. Kuuluuko työtehtäviisi tekstien kääntämistä SUOMEKSI pääasiallisesti vai muiden töiden ohessa?

- pääasiallisesti
- muiden töiden ohessa

8. a) Käännätkö lisäksi tekstejä muille kielille?

- kyllä
- en

8. b) Jos vastasit KYLLÄ, kuinka arvioisit käännösmääräsi (100 %) jakautuvan suomeksi ja muille kielille kääntämisen välillä?

9. a) Onko työpaikassasi muita työntekijöitä, jotka myös kääntävät tekstejä suomeksi?

- kyllä
- ei

9. b) Jos vastasit KYLLÄ, kuinka monta?

10. Oletko sinä päävastuussa työpaikkasi käännöstoiminnasta?

- kyllä
- en

11–18

11. a) Mistä kielestä / kielistä käännyt tekstejä suomeksi? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- 1 Englanti
- 2 Espanja
- 3 Ranska
- 4 Venäjä
- 5 Kiina
- 6 Arabia
- 7 Ruotsi
- 8 Ei mikään näistä

11. b) Muu kieli / muita kieliä, mitä?

12. a) Millaisia tekstejä käännyt suomeksi? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- 1 Tiedotteita ulospäin
- 2 Järjestön sisäisiä tiedotteita
- 3 Internet-sivuja
- 4 Esitteitä
- 5 Kirjeenvaihtoa
- 6 Säädöksiä tms. dokumentteja
- 7 Ohjeita, manuaaleja
- 8 Muistioita tai pöytäkirjoja
- 9 Yksittäisiä lauseita tai termejä
- 10 Ei mitään näistä

12. b) Muita tekstejä, mitä?

13. a) Missä käännettäväksesi tulevat tekstit on laadittu? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- 1 Samassa YK-järjestössä jossa työskentelet
- 2 Muussa YK-järjestössä
- 3 Tiedotusvälineissä
- 4 Ei missään näistä

13. b) Muualla, missä?

14. a) Mihin kääntämäsi tekstit päätyvät? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- 1 Julkaistavaksi Internetissä
- 2 Julkaistavaksi painettuna
- 3 Muuhun julkiseen käyttöön
- 4 Oman järjestösi sisäiseen käyttöön
- 5 Muiden järjestöjen sisäiseen käyttöön
- 6 Ei minnekään näistä

14. b) Muualle, minne?

15. a) Millaista käännostapaa käytät useimmiten?

- käännän tekstin (lähes) sellaisenaan
- muokkaan tekstistä uuden version esim. lyhentämällä / lisäämällä tietoa
- käännän enimmäkseen pelkkiä termejä
- en mitään näistä

16. a) Millaisia apuvälineitä käytät kääntämisessä? (Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.)

- 1 painettuja tai CD-ROM-sanakirjoja
- 2 Internet-sanakirjoja
- 3 Vanhoja käännöksiä samasta aiheesta
- 4 YK-sanastoja suljetuissa tietokannoissa
- 5 Kaikille avoimia YK-sanastoja
- 6 Muita sanastoja suljetuissa tietokannoissa
- 7 Muita kaikille avoimia sanastoja
- 8 Käännösmuistiohjelmia (esim. Trados, Wordfast)
- 9 Muiden kääntäjien tai kollegoiden tukea
- 10 Ei mitään näistä

16. b) Muita apuvälineitä, mitä?

17. a) Käännätkö tekstin useimmiten yksin vai yhteistyössä jonkun muun kanssa?

- yksin
- yhteistyössä toisen kääntäjän kanssa
- yhteistyössä tekstin laatijan kanssa
- yhteistyössä jonkun muun kanssa

17. b) Jos yhdessä JONKUN MUUN kanssa, kenen?

18. a) Oletko yhteydessä muihin, oman työpaikkasi ULKOPUOLISIIN YK-tekstien kääntäjiin kääntämiseen liittyvissä asioissa?

- kyllä
- en
- en, mutta haluaisin olla

18. b) Jos KYLLÄ, millaisissa asioissa otat yhteyttä?

- käännösongelmissa
- tiedotusasioissa
- muissa asioissa

18. c) Jos KYLLÄ, kuinka usein olet yhteydessä muihin YK-kääntäjiin?

- kerran viikossa tai useammin
- muutaman kerran kuukaudessa
- muutaman kerran vuodessa tai harvemmin

18. d) Jos KYLLÄ, nimeä kolme kääntäjää (+ heidän toimipaikkansa), joihin olet yhteydessä eniten.

19–25

19. a) Onko järjestöllänne käytössä kirjallisia käännösohjeita, joihin voit tukeutua tarvittaessa?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

19. b) Jos KYLLÄ, miten ohje on otsikoitu?

19. c) Jos EI, onko järjestöllänne epävirallisia ohjeita kääntämiseen liittyen?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

19. d) Jos järjestöllänne on epävirallisia ohjeita (mutta ei virallisia kirjallisia), anna esimerkki sellaisesta.

20. Onko sinulla mahdollisuus täydentää osaamistasi kääntämiseen liittyen (esim. koulutuksissa)?

- kyllä, ja olen käyttänyt mahdollisuutta hyväksi
- kyllä, mutta en ole käyttänyt mahdollisuutta hyväksi
- ei, mutta toivoisin että mahdollisuus olisi
- ei, enkä kaipaa mahdollisuutta

21. Kuvaile lyhyesti omin sanoin, mikä on käännöstyösi tavoite tai tarkoitus. Se voi olla joko konkreettinen tai abstrakti, aivan miten sen itse koet.

22. Verrattuna muihin omiin työtehtäviisi, kuinka tärkeää koet käännöstyön olevan?

- tärkeämpää
- samanarvoista
- vähemmän tärkeää
- en osaa sanoa

23. Verrattuna muiden työntekijöiden työtehtäviin järjestössäsi, kuinka tärkeää koet käännöstyösi olevan?

- tärkeämpää
- samanarvoista
- vähemmän tärkeää
- en osaa sanoa

24. Jos saisit kehittää tai muuttaa kahta (2) piirrettä järjestösi käännöstoiminnassa, mitkä ne olisivat ja miksi?

Kerro myös, jos et haluaisi muuttaa mitään.

25. Onko osa järjestönne käännöstoiminnasta ulkoistettu ulkopuoliselle taholle, esim. käännöstoimistolle?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

Palaute

Jos sinulla on kommentteja kyselystä, sana on vapaa!
Voit käyttää tätä tilaa myös, jos haluat tarkentaa vastauksiasi tai kommentoida tutkimusta muuten.

Taustatiedot

Nämä tiedot jäävät vain tutkijan tietoon. Niitä ei eritellä millään tavalla tutkimusraportissa eikä anneta eteenpäin kolmansille osapuolille.

Nimi:

Sähköpostiosoite:

Puhelinnumero:

Keneltä sain tiedon tästä kyselystä:

Valmis!

Suuret kiitokset korvaamattomasta avustasi!

Hyvää kesänjatkoa!

Terveisin Annariikka